

проза

проза

Уладзімір Някляеў

...усё заканчваецца, а людзі з іх простым
жыцьцём і размовамі за куфлем піва,
кветкі і дзеци, вясна і сонца застаюцца...

Няхай жыве 1 Мая!

Апавяданьне

1 траўня 2000 году двое мужчынаў сярэдняй зынешнасыці, адзін высокі і хударльвы ў шэрым плашчы, другі ніжэйшы і паўнейшы ў бел-чырвона-белай куртцы, абодва з сумкамі цераз плячо, крочылі апоўдні па вуліцах рэдка калі сонечнага, затое заўсёды прахалоднага гораду Хельсінкі, ня ведаючы куды. У той дзень сонца і прахалода ў Хельсінкі супалі, і гэта павінна было быт радаваць нашых падарожнікаў, але, паколькі не былі яны жыхарамі фінскай сталіцы і ня ведалі, што супадзенню такому трэба радавацца, дык яны зусім нават і ня радаваліся. Меліся таксама іншыя абставіны, якія заміналі ім адчуваць шчасце жыцьця. Невядомы шлях – гэта пры любых іншых абставінах дастаткова непрыемнае і ў грамадскім, і ў асабістым сэнсе адчувацьне, а калі яшчэ валачэшся ты няведамай дарогаю не па роднай краіне і не пры фінансах, дык пачуцьцё гэтае проста мярзотнае.

— Ну і што?.. — спытаўся той, які ў куртцы, у таго, каторы ў плашчы.
— І куды далей?

Па голасе ягоным, па інтанациі, нават ня ведаочы мовы, на якой прагу-
чала пытаньне, можна было здагадацца, што чалавек у куртцы глыбінна
пакутуе, і віноўнік пакутаў ягоных — чалавек у плашчы. Але паколькі ніко-
га, хто б звяртаў на іх сёньня, як, зрешты, і ўчора, хоць бы найменшую
ўвагу, ні паблізу, ні воддарль не праглядвалася, дык ніхто пра гэта і не зда-
годаўся, а чалавек у плашчы адказаў:

— Я вас, Вадзім Альбертавіч, нікуды за сабой не цягнуў і не цягну. Ні
ў Фінляндью, ні па ёй. Тое, што мы зараз тут, гэта якраз вынік вашай ініцы-
ятывы. Мушу прызнаць, што пры маім патураныні, але ня болей за тое...
Так што, зрабіце ласку, паспрабуйце стрыманаць свае пачуцьці.

— Ах, як вытанчана вы загаварылі, Алег Мікалаевіч! Хоць на фінскую
перакладай... А тое, што мы зараз не на цягніку ў Піцер на хакей едзем і не
пахмяляемся, як усе нармальныя людзі, а цягаемся тут, як габрэі ў пустэльні,
гэта вынік чыёй ініцыятывы?

— Ды якая пустэльня, Вадзік, вунь вады колькі! — усклікнуў Алег Міка-
лаевіч і паспрабаваў ахапіць, раскінуўшы рукі, прастору аднаго з незылічо-
ных хельсінскіх портаў, паўз які яны крочылі, ідуцы, ня ведаочы куды.

У порце загружаўся паром. Да яго пад'язджалі і пад'язджалі машыны,
падыходзілі і падыходзілі людзі — і з неверагоднай нейкай хуткасцю, без
таўкатні і шуму, нібы ўсіх іх там разам і кожнага паасобку чакалі-перача-
каліся, прападалі ў бяздонным чэраве парому. Памільгаўшы на палубе, дзе
было сонечна, але ветрана, пасажыры адразу спускаліся ў каюты, дзе было
ня сонечна, але цёпла.

— Кіт, які паглынае Іонаў... — азябла, не ахапіўшы неахопнае, захінуўся
ў плашч Алег Мікалаевіч. — Ці каго там кіт глынаў?.. Ды ўсё адно — па-
катае іх і выплюне...

— Былі б грошы, — летуценна сказаў Вадзім Альбертавіч. Ён уявіў, як
утульненка разъмясціліся б яны зараз у каюце і, надумаўшы, каб ня про-
ста п'янка, а які-небудзь рытуал, ну, дапусьцім, пачакаўшы, пакуль паром
адчаліць... Хоць не, наўрад ці...

— Вадзім, а ты не габрэй? — спытаў Алег Мікалаевіч, і Вадзім Альбер-
тавіч адказаў:

— На жаль...

Алег Мікалаевіч дрыготка прыўзыняў плечы.

— А чаго шкадаваць?.. Тут, як па ўсім відаць, нават габрэям ніхто і ніколі
за так не налівае.

— А ўчора? — не згадзіўся Вадзім Альбертавіч.

— Ну, учора гэта ўчора... — як па нечым дарагім і страчаным уздыхнуў
Алег Мікалаевіч. — Учора — гэта сьвята. Масавае братаньне і ўздым съвя-
домасці. Зрешты, ты ведаеш, хоць сёньня і панядзелак, але чамусыці мне
здаецца, што дзень не безнадзейна будзённы. Калі ты кінеш глядзець у бу-
дучыню, як у тупік каля цементнага заводу, а зірнеш у прасьвет вунь той
вуліцы, дык убачыш у гэтую шчыліну з безвыходнасці эпізадычнае мігценьне
съцягоў і транспарантаў. Дальбог, Вадзік, у іх першамайская дэмманстрацыя!

— Кінь ты, — вяла сказаў Вадзім Альбертавіч. — Нават у нас яе ад-
мянілі...

— Таму што ў нас пры ўладзе дэгенераты, а тут сацыял-дэмакраты! — раптам запаліўся і не прыняў блізка да сэрца безнадзейнай вяласыці свайго спадарожніка па далёкім замежжы Алег Мікалаевіч. — А ці ведаецце вы, Вадзім Альбертавіч, што такое ўлада сацыял-дэмакраты?.. Ну, ведаць ты гэта, дапусыцім, ведаеш, але ці разумееш ва ўсёй глыбіні? Вядома, не, бо ў мяне не было выпадку табе пра тое распавесыці. Дык вось тлумачу... Улада сацыял-дэмакратыі — гэта ўлада абранынікаў народу, якая гарантует яму, — на дадзенай мясцовасыці, значыць, непасрэдна фінскому народу, але, паколькі мы зараз тут, дык, запэўніваю цябе, і нам з табой, — сацыяльнную абароненасыць. Не сацыялістычную, а сацыяльную, адчуваеш розыніцу? Гэта азначае, што спачатку шоўк ідзе на сукенкі і кашулі, а пасля ўжо, калі кавалак нейкі застанецца — на съязгі... І які б ты ні цягаў съязг, ніхто за гэта кашулю тваю з цябе не съязгне... Ды ты ня слухаеш мяне, альбо не разумееш?.. Спрошчана можна сказаць, што сацыял-дэмакратыя — гэта тое, чаго заўсёды жадалі габрэі. А габрэі хіба могуць жадаць для сябе нечага кепскага?

— Што цябе сёньня на габрэях заклініла? — ніяк не падзяляючы ідэйнага ўздыму Алега Мікалаевіча, адварнуўся ад яго ў бок парома Вадзім Альбертавіч. — Гэбрэі, габрэі... Былі б гроши.

— А цябе заклініла на грашах! — папракнушы яго ў сыпіну Алег Мікалаевіч. — І гэта горш, чым на габрэях!.. Хоць, зрешты, адно і тое ж... Але я з габрэйкай, як толькі вярнуся ў Менск, ажанюся, а ты з грашым — нідзе і ніколі!

— Без грошай нікуды і ніколі ты ня вернешся... — меланхалічна пачаў адказваць нібыта самому себе і воднай прасторы Вадзім Альбертавіч і раптам устрапянуўся. — Ты ўсё ж вырашыў пабрацаца са Святланай? — з цікаўнасьцю павярнуўся ён да Алега Мікалаевіча, і той, прыабняўшы сябра, пачягнуў яго па вуліцы далей ад порту, дзе адыходзіў, выклікаючы настальгію, паром. — Вось табе і на... Ты раней мне пра гэта не казаў. Яна, вядома, зусім не страхотная і ўжо, чаго не адняць, разумная жанчына, але ў яе сын — і гэткі падобны да габрэя... Не, ты мяне зразумей правільна, гэта выклікае толькі павагу, я, прызнаюся, і не чакаў ад цябе, але чаму ты ўсё ж надумаў з ёй пабрацаца?

— Бо яна апошняя, — сказаў Алег Мікалаевіч. — І болей шанцаў выбіцца ў габрэі ў мяне ня будзе... Ды кахаю я яе! — пляснушы ён сябра па сыпіне, убачыўшы, што той чакае ад яго зусім не дурнотных жарцікаў. — Ну што тут, здавалася б, яшчэ тлумачыць?.. А, бач ты, тлумач ты... Самі хрэн ведае хто, краіну прафукалі, па вушы ў дзярме сядзім, дык вось толькі тое і застаецца, што хоць бы не габрэі...

— Габрэі і прыдумалі сацыял-дэмакратыю, — чамусыці незадаволена пра-мовіў Вадзім Альбертавіч.

Алег Мікалаевіч катэгарычна не пагадзіўся.

— Ні ў якім разе! Сацыял-дэмакратыя сама прыдумалася ў працэсе эвалюцыі. Гэты працэс, як бачыш, захапіў нават паныльых фінаў, і нам трэба зараз як мага бліжэй падабраца да іх съцілага съвята. Нехта там, нутром адчуваю, павінен быць, хто дапаможа нам з гэтай казачнай краіны вылузнуцца... Нам патрэбны Дзед-Мароз — і мы яго знайдзем!

Вадзім Альбертавіч безнадзейна махнуў рукой.

— Ды съпіць ён, як мядзьведзь, такой парою...

— Нічога, пабудзім. Выбачай, скажам, дзядуля, падымайся... Я, каб ты ведаў, аднойчы ў Ніжнявартаўску замёрз быў так, што на ўсё сваё мінулае жыцьцё забыўся, і пачаў засынаць на аўтастанцыі. Аўтастанцыя тая, каб ты ведаў, слуп з шыльдачкай — ды лаўка каля слупа. А мароз за сорак, ды яшчэ дзъме па нізе... І тут мяне два дэблы трасуць: здымай, кажуць, валёнкі, калі жыць хочаш.

— Дзіўна... І што?

— І зьняў. Ногі, праўда, абмарозіў, затое жывы застаўся. Адным дыхам да бальніцы дабег, а то, бач ты, аўтобус мне падавай!..

Так, размаўляючы пра ўсё і ні пра што, Алег Мікалаевіч і Вадзім Альбертавіч выйшлі на Сілтасаарэнкату, вуліцу Маста на высчу, па якой сёньня ранкам яны ўжо, можна сказаць, прагульваліся, але тады вуліца была зусім пустэльнай і бязлюднай. Цяпер жа па ёй, кіруючыся да іх былой гасцініцы, у бок Хаканіеменранта, набярэжнай Крывога мысу, сапраўды рухалася штосьці падобнае да першамайскай дэманстрацыі. Так, менавіта штосьці толькі падобнае на яе, але ніяк не яна сама — шырокая, бурлівая, бясконцая рака Першамаю, якая выносіла сотні тысячаў людзей на плошчу, дзе на tryбуне, азіраючы съяточна ўзрущены народ і робячы яму ручкай, стаялі мудрыя і недасягальныя, таямнічыя ў сваім завоблачным жыцьці правадыры. І як радавалася кожнае простае чалавече сэрца, адчуваючы, што б'еща ва ўнісон з геніяльным сэрцам Генеральнага правадыра, які жыве вялікім клопатамі дзяржавы, але заўважае тым ня менш і яго, маленькага чалавечка, і па-бацькоўску яму ўсыміхаецца. І пахла чаромхаю, бэзам, гумай паветраных шароў, плакатнай паперай і транспарантным паркалём, вясной і надзеямі, і — эх, бляха-муха! — так съявлела, харащэла на душы, што немагчыма было стрымацца ў жаданыні неадкладна, тут і цяпер, ідучы ў шэрагах роднага заводу па галоўнай плошчы роднай сталіцы, каўтануць з гарла за здароўе правадыра, які мудра курыре цементную прамысловасць, таму цементу ў краіне хоць заваліся: і на будоўлі камунізму хапае, і паўсяоль пад нагамі парассыпаны. У тым, каб каўтануць з гарла навідавоку ў правадыроў, была, зразумела, рызыка, бо павальнае п'янства дазвалялася толькі пасыля дэманстрацыі, але правадыры пра гэткае ўшчымленыне правоў свабодных грамадзянаў, вядома ж, ня ведалі і нават не здагадваліся. Паблажліва ўспрымаючы таемна ад іх забароненых здравіцы: «За ваша здароўе!.. За родных правадыроў!..» — яны нават, як у чарзе, локцямі на tryбуне штурхаліся, першымі стараючыся паказаць адзін аднаму найбольш арыгінальныя эпізоды кансьпірацыі і спосабы камуфляжу алкагольнае тары, да якіх дадумваўся народ, спрабуючы — у абыход забаронаў — і правадыроў павесяліць, і сябе ў смутку не пакінуць. Так у калоне роднага цементнага завода, на якім тады брыгадзірам і майстрам, а зараз галоўным інжынерам і галоўным тэхнолагам працавалі Вадзім Альбертавіч і Алег Мікалаевіч, рухаўся грузавік з транспарантам «Наш цемент мацней за вашу сталі!», у кузаве якога двое рабочых гэты самы сталёвы цемент і пералапачвалі. Махаючы шуфлямі і нібыта засыпаючы цемент у бетонамышалку, яны ўздымалі, трэба сказаць, немалы пыл, ад якога адзін правадыр пры ветрыку аднойчы нават чхнуў, але зымкіці ў падаць выгляду, што чхнуў ад працоўнага пылу, а неяк так задуменна і заклапочана зірнуй у нябёсы, ці не пагаршаецца надвор'е... Дык вось тая бетонамышалка, у якую рабочыя

быццам бы насыпалі сталёвы цемент, а на самой справе ён ссыпаўся з яе задраенай гарлавіны зноўку ў кузай, была аніякая не бетонамяшалка, а падзеленае ўнутры на трох частках ёмішча, бочка з адведзенымі ад яе да левага, схаванага ад трывуны, борту кузава трывма трубапровадамі: з гарэлкай, віном і півам — кожнаму цементніку па ягоным смаку і па фізічных магчымасцях. Пасля кожнай чарговай дэмантрацыі на заводзе чакалі, што дырэктар, які п'янку з цыстэрны ня толькі дазваляў, але і заахвочваў, бласлаўляючы прафсаюзны камітэт выдзяляць на яе гроши, па даносе паліяцца за гэта і з работы, і з партыі, але, дзіва дзіўнае, ніхто за многія гады так ні разу на дырэктара і не настукаў, і ён з гонарам пайшоў на пенсію, пакінуўшы па сабе ў калектыве легендарную памяць. Невялічкі казус са съяточным афармленнем калоны цементнага заводу здарыўся ў яго толькі аднойчы — і звязаны быў не з «бетонамяшалкай», а з транспарантам над грузавіком. На транспарант дырэктару ўказалі ў тым сэнсе, што чый, маўляў, цемент, усім зразумела, але чыя канкрэтна маецца на ўвазе сталь?.. Указаныне гэтае паступіла ў сувязі з заўвагай з боку першамайскай дэлегацыі братнай Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, у складзе якой меўся прадстаўнік нямецкага металургічнага заводу, які пабываў некалі ў палоне ў Сібіры і вывучыў там мясцовую мову. Дырэктару прапанавалі зыняць з транспаранту двухсэнсоўны ў дадзеным выпадку займеннік *вашу*, але дырэктар, які ня звых адступаць па стратэгічных накірунках і ня меў патрэбы ані ў чыхіх тактычных парадах, напралом пайшоў на гранічную аголенасць сэнсу: «Сацыялістычны цемент мацней за капіталістычную сталь!» Калі Вадзім Альбертавіч, які працаваў у той час брыгадзірам, сказаў яму, што ў такім тэксце лепей было б скарыстаць слова *бетон*, дырэктар брыгадзіру а сразу нічога не адказаў, а пазней выклікаў да сябе ў кабінет і падарыў яму книгу ягонага амаль што цёскі па прозьвішчы, класіка савецкай літаратуры Фёдара Гладкова з надпісам: «Вадзіму Альбертавічу Гладзікаву дзеля паглыбленага вывучэння тэхнологіі вытворчасці сацыялістычнага бетону».

На фоне прамільгнульных успамінай пра родны безбярэжны Першамай фінскае сацыял-дэмакратычнае съята вясны і працы выглядала праста ўбогім і нікчэмным. Вадзім Альбертавіч ніколі б і не паверыў, што ён на съяце, калі б на тым рашуча не настойваў Алег Мікалаевіч, які хоць і ня быў ніколі ў фінскім палоне, аднак перад паездкаю ў Фінляндыю самастойна, маючы да таго прыроджаныя здольнасці, вывучыў фінскую мову настолькі, што мог чытаць плакаты і транспаранты. Але нават па транспарантах і плакатах — праз адсутнасць на іх тэкстаў з аголеным сэнсам — нельга было адназначна меркаваць пра харектар і скіраванасць мерапрыемства. Разрозненая купкі людзей, адны з якіх былі ўжо далёка за мастом, а іншыя да яго толькі падцягваліся і крочылі неяк няўпэўнена, нібыта раздумвалі, пераходзіць ім да канца гэты мост, ці пасярэдзіне з яго ў воду скочыць, ніколькі не нагадвалі ня тое што стройныя, мэтанакіраваныя ў сваім руху калоны на падыходзе да трывуны на галоўнай плошчы, а не раўняліся нават з працоўнымі шэрагамі, што толькі прымяралі крок на выхадзе з варотаў роднага цементнага заводу. І ўжо да немачы ўражвала і ні ў якія вароты ня лезла тое, што дэмантранты, перайшоўшы ўсё-ткі мост, павярнуўшы на набярэжную і дапяўшы мэты, ніякай мэты не знаходзілі! Іх ніхто там не чакаў! На плошчы пры набярэжнай не было ні трывунаў, ні правадыроў, ні наогул каго-небудзь

ці нечага такога, што б іх вітала, ці хоць бы абазначвала канец шляху: малайцы, маўляў, людцы, дзякую, што дайшлі... Ды любы цэментнік нават за брэжнеўскім часам начхаў бы з гары на пагрозу любых наступстваў і плюнуў бы на такую дэманстрацыю! Дзеля чаго ногі зьбіваць, калі ў выніку ты падыходзіш да пяцёх, дастаткова жахлівага выглядзу, жалезных дзецикоў, якія, закінуўшы галовы, трymаюць над жалезнай жанчынай з жалезным дзіцём жалезны шар у жалезным вянку? Ды набачыліся мы такога жалеза!.. Крутунаўшыся па набярэжнай вакол гэтай абыякавай да іх скульптурнай групы і натыкаючыся на саміх сябе, дэманстранты дэманстратыўна скручвалі съязгі з транспарантамі і бойкімі ручайнамі, абцякаючы штучныя перашкоды, скочваліся ўніз па вуліцы Невысокай гары — вось і ўсё! А да каго ішлі? А чаго хацелі? А фінал, кода, апафеоз?.. Лепш бы ўжо яны ў ваду з маста скакалі — дык і то болей логікі было б...

— Глядзі, анархісты ідуць, — падштурхнуў сам разгублены Алег Мікалаевіч зусім зъянтэжанага Вадзіма Альбертавіча. — Можа, хоць гэтыя штобудзь адштукараць?

На рэдкую чародку хлапчукоў і барадатых мужчынаў з чорна-чырвонымі съязгамі і партрэтам Бакуніна былі слабыя надзеі — і яны не апраўдаліся. Сусветная анархія нарадзілася, відаць, дзеля таго, каб стаць мацеркаю фінскага парадку: чорна-чырвоныя съязгі фінскія анархісты скруцілі гэтаксама ціхутка і хуценька, як і паскручвалі перад тым свае спрэс чырвоныя штандары фінскія камуністы.

— Ёрш тваю вош... — сказаў Алег Мікалаевіч. — Бакунін застрэліўся б. Ці застрэліў бы Крапоткіна.

— А Ленін? — спытаў Вадзім Альбертавіч. — Яму ўсё гэта як?

— Што Ленін? — не згадзіўся Алег Мікалаевіч. — Што яму? Ён падпісаў Фінляндый незалежнасць, так што нічога тут з ім ня станеца... Наогул, ты ведаеш, у гісторыі Фінляндый і Беларусі шмат што падобнае, але вось гэта зусім рознае.

— Рознае — гэта што? — не зразумеў Вадзім Альбертавіч.

— Тоё, што Фінляндый Ленін падпісаў незалежнасць, а ў Беларусь пасляў Тухачэўскага на кані і з шабляй.

Вадзім Альбертавіч паспрабаваў успомніць:

— Сюды ён, здаеща, таксама некага пасылаў...

— Так, але ж не налева і направа галовы секчы, — падскочыў і нібыта шабляй махануў Алег Мікалаевіч. — Як-ніяк — родныя мясыціны... — І раптам застыў на скаку, нібы слупняк на яго напаў, і прашаптаў у разгубленасці над вухам Вадзіма Альбертавіча, вачам сваім, мусібыць, не паверыўшы:

— Глядзі, презідэнт!..

— Які презідэнт?.. — нечакана для самога сябе чамусьці таксама шэптам перапытаў Вадзім Альбертавіч.

На рагу вуліцы Маста на высупу і Паасіварэнкату, вуліцу Невысокай гары, дзе мясыцілася іх былая гасыцініца і куды выбраліся яны нарэшце з анархакамуністычных завіхрэнняў, стаялі наўпрост прад імі тры шчабятухі жанчыны і мужчына. Мужчына быў даволі рослы і дзяబёлы, таму — пры сістэмным узьдзеянні алкаголю і замглённым праз тое зрокам — яго яшчэ можна было палічыць за Гельмута Коля ці Барыса Ельцына, але нават пры алкагольным

атручэнныі і шкляных вачах — ніяк не за Аляксандра Лукашэнку, пра якога аўтаматычна падумаў Вадзім Альбертавіч як пра кіраўніка дэлегацыі братнай краіны на съяще фінскага Першамаю. І калі нават — пры вышэйназванай умове — мужчыну, што стаяў за тры крокі ад іх, і можна было палічыць за нейкага з двух першых презідэнтаў, дык толькі як за адстаўнога, але ніяк не за дзейнага презідэнта, бо ні далёка ні блізка, ні на зямлі ні ў паветры ня бачылася ніводнай прыкметы, якая б магла съведчыць пра Ягоную тут прысутнасць. Ні снайпераў на дахах, ні верталётаў у небе, ні падводных лодак пад мастом. Ня кажучы ўжо пра адсутнасць целаахоўнікаў, якія заўсёды зьдзіўлялі тым, што на іх, такіх здарowych, ваду ня возяць, і якіх вакол презідэнта пры ягоных сустрэчах з народам віруе заўсёды столькі, што іх з лішкам хапіла б на даволі прыстойную па фінскіх мерках дэманстрацыю працоўных... Альбо, можа быць, пераапранутыя пад анархістай, гэта яны і ёсьць?

— Ды які табе гэта презідэнт... — тонам чалавека, які ведае ўсіх презідэнтаў і ўсе іх звычкі, сказаў Вадзім Альбертавіч, але Алег Мікалаевіч, ня слухаючы яго і не выходзячы са слупняка, неяк крыва, прыдуркавата ўсьміхнуўся і паздароўкаўся:

— Тэрвэ, спадарыня Презідэнт!

— Тэрвэ, — прыязна ўсьміхнулася і кіунула яму ў адказ адна з трох шчабятух. Яна стаяла пад руку з мужчынам, якога можна было прыняць за презідэнта, і толькі тут Вадзім Альбертавіч раптам згадаў з потным жахам, што презідэнт Фінляндыі даўно ўжо ня сябар савецкага народа Урха Кэканэн, і што наогул цяпер ён нават не мужчына.

— Мы... я і ён... госьці мы з Беларусі... і складанае ногул у нас становішча... — па-ранейшаму ўтрымліваючы сябе ў позе кавалерыста ў палёце, якога конь, узбрыйнушы, вертыкальна выкінуў з сядла, намагаўся скарыстаць, як мог, свае прыроджаныя здольнасці да чужынных моваў Алег Мікалаевіч, ад чаго Вадзіма Альбертавіча з потнага жаху адразу ў халодныя дрыжыкі кінула: «Госпадзі, няўжо грошай папросіць?!»

— Так, — на зусім зразумелай, хай і замежнай, фінскай мове сказала ветлівая жанчына, самы натуральны, як выходзіла, презідэнт Фінляндыі, — у нас напачатку дзеяўностых таксама было вельмі складанае становішча, нават крызіс. Нельга ўсю нацыянальную эканоміку прывязваць да партнёрства з якой-небудзь адной краінай, як мы гэта нядаўна рабілі з Савецкім Саюзам, а вы зараз з Расіяй.

— Вы Тар'я Халанэн? — зусім ужо атупела, але нібыта на нешта яшчэ спадзеючыся, спытаў Вадзім Альбертавіч.

— Так, — дасталася і яму ўсьмешка Презідэнта. — Са съятам вас!

— Са съятам! — з палёгкаю паверыў нарэшце ў рэальнасць гэтай нерэальнай сітуацыі Вадзім Альбертавіч і зрабіў рух, каб расшпліць сумку, дзе ляжаў фотаапарат, які ён, д'ябал на яго, і цягаў з сабой толькі дзеля таго, каб сфатографавацца на памяць з Тар'яй Халанэн! Нябачны да гэтага моманту малады чалавек у акулярах, што стаяў непадалёку, тут жа апынуўся побач — і Вадзім Альбертавіч рэзка ўцяміў, што давядзеца абысьціся дома ў сямейным коле і ў лазні ў коле сяброў вуснымі ўспамінамі. Вядома, калі б спытаць дазволу, Тар'я згадзілася б сфатографавацца з кіруочым складам цементнага заводу — калі яшчэ такі выпадак падвернеца? Ды ніколі болей ён не падвернеца, выпадак табе не мяdzьведзь, каб ляжаць ды з боку на бок

варочацца! Толькі як спытаць дазволу, калі фотаапарат, каб візуальна на-мякнучь на яго, бяз гэтага самага дазволу не дастаць, а для вярбальных зносінаў з усёй Фінляндыйяй адна ўсяго фраза прызапашаная, дый тая пангельску: «*Sori, I don't speak suomi*».

Вадзім Альбертавіч ці да месца, ці не да месца згадаў, як ён з тэатрамі сваёй першай жонкі, ну, з тэатрам, у трупе якога працавала ягоная першая жонка Ліда Гладзікова, у якой ён і падмёў прозывішча на ўсё, колькі яго засталося, жыцьцё, першыя дваццаць два гады сыціла пражкішы Крывах-востам, ад чаго актрыса Гладзікова катэгарычна адмежавалася, сказаўшы: «*I табе ня раю*», — дык вось Вадзім Крывахвост ужо Вадзімам Гладзікам ухітрыўся зъезьдзіць з тэатрам на гэтаксама неверагодныя па тых часах, як сустрэча з презідэнтам на вуліцы, гастролі ў Лондан, дзе стаў съведкам вулічнай сцэнкі, што ўпрыгожвала пасыля ўсе тэатральныя капусьнікі. Трыццаць рублёў, якія мянялі тады на валюту гордаму сваёй дзяржавай савецкаму чалавеку, накладвалі на яго гэткі цяжар адказнасьці, пра які малады фінскі мільянер Рыста Сіласмаа нават не здагадваецца. За гэтыя гроши, прыблізна суадносныя з сумай штрафу, які плацяць сёньня фіны — у чым Вадзіму Альбертавічу асабіста давялося непрыемна пераканацца — за няправільны пераход вуліцы, трэба было купіць ўсё! Ці хоць што-небудзь з усяго, але тады ўжо ўсім, колькі іх ёсьць, сваякам, сябрам ды знаёмым. Інакш цябе проста не зразумеюць і ня ўпусцяць па вяртаныні ані ў адну прыстойную кампанію. А калі і ўпусцяць, спадзеючыся, што ня кончаны ж ты прыдурак і павінен прыхаваць які-небудзь сюрприз, а ты там гвазданеш, што ездзіў у Лондан выключна дзеля наталеньня культуры, якой ніяк не наталяешся ў клубе цементнага завodu, усе з жalem паглядзяць на налітая табе сто грамаў, і гаспадыня, пераміргнуўшыся з гаспадаром, зъедліва падчэпіць: «*Ну, што ж, надта тонкі ангельскі гумар...* Шкада, што мы тут ня лорды, і ня ўсё зразумелі».

У жаху перад такой перспектывай акцёры, забыўшыся на ўсе духоўныя каштоўнасьці, з вылупленымі вачымі гойсалі па ўскрайках Лондану, дзе, як ім казалі, ўсё тое самае, што і ў цэнтры, толькі амаль задарма. Пераканаўшыся, што амаль задарма — гэта ўсё адно значна болей за тое, што ў іх ёсьць ва ўсіх разам узятых, яны ў адчай кідаліся яшчэ далей, за горад, па бездарожжы ў бок Ірландыі, канчатковая губляючы арыенціры. Заблукаваны ў гэтых бязылітасных да народных і заслужаных артыстаў джунглях бездухоўнага съвету капиталу, яны, прапускаючы рэпетыцыі, намагаліся вырвацца з гандлёвых лабірынтаў і пасыпець у тэатр хоць бы да пачатку съпектаклю, але, ня ведаючы ўжо нават таго, у Лондане яны заблукалі ці ў Дубліне, тым больш не маглі ўціміць, дзе тая вуліца, дзе гэты дом. Так якраз і пачувала сябе адна з вядучых акторак, калі Вадзім Альбертавіч заўважыў яе на супрацьлеглым баку вуліцы — каля скрыжаваньня зусім побач з тэатрам. Абвешаная пакункамі, панічна паглядаючы на гадзіннік і безнадзейна азіраючыся наўкол, цымна здагадваючыся, што гэта недзе паблізу, але чорт яго ведае, дзе, яна, зусім ашалеўшы, ледзьве не пад машины кінулася да агромністага негра-паліцэйскага, які стаяў на скрыжаваньні, і, заклінаючы, спытала:

— Do you speak English?.. — А далей, ну, ніяк... а болей нічога, толькі

вар'яцкае размахваньне пакункамі, што паліцэйскі павінен быў зразумець, як тэатр.

— Yes, Miss... — на ўсё жыцьцё прыдурэў, стоячы ў цэнтры Лондана, негр-паліцэйскі і, ашаломлены, нават забыўся выпісаць штраф за стварэнье на скрыжаваньні аварыйнай сітуацыі.

Пакуль эпізод гэты да месца ці не да месца тоўкся ў мазгах Вадзіма Альбертавіча, нейкае залатое імгненьне было ўпушчанае, і прэзідэнт Фінляндыі палічыла час аудыенцыі з беларускай дэлегацыяй скончаным.

— Перадавайце мае прывітаныні Беларусі, — сказала Тар'я Халанэн і пад руку са сваім спадарожнікам пакрочыла па вуліцы Невысокай гары ў бок рэстаранчыка «Юттутупа», куды ўсё яшчэ цягнула яе па даўняй партыйнай звычцы. За імі на паважнай адлегласці рушыў і інтэлігентны юнак у акулярах, адзіны прэзідэнцкі ахойнік і адзіны ва ўсёй Фінляндыі незнаёмы чалавек, які за ўвесь час знаходжаньня тут Вадзіма Альбертавіча з Алегам Мікалаевічам звярнуў на іх хоць нейкую, падобную да пільнай, увагу. Дзьве прэзідэнцкія сяброўкі аказаліся далёка не такімі ветлівымі дамамі, як першая ледзі Фінляндыі. Яны бесьперсыектыўна адварнуліся ад прадстаўнікоў дэлегацыі цэментнага заводу і лёгкадумна зашчабяталі пра сваё і па-свойму, таму, вядома ж, правільна, што ні адну з іх удумлівы фінскі народ не абраў прэзідэнтам. Вадзім Альбертавіч, блізкі да стану, у якім была некалі вядомая беларуская акторка на лонданскім скрыжаваньні, мкнуўся згадаць, на якой мове загаварыць яму з Алегам Мікалаевічам, каб паведаміць, што ён абсалютны ёлупень. Такія прыроджаныя моўныя здольнасці, а такому дурню дасталіся! Са зразумелай няянавісцю да ўсеагульнай сярэдняй савецкай адукцыі і незразумелым сорамам за тое, што толькі што адбылося, Вадзім Альбертавіч глядзеў усьлед Тар'і Халанэн і Пенцьці Араярві — а мужчына побач з Тар'ям, калі ён ня Біл Клінтан, мог быць толькі ім, толькі яе, як хітра прыдумалі гэтая скандынаўцы, вольным мужам — і панічна ўяўляў, што ж яны, Божухна, зараз пра іх думаюць, што, даруй, Госпадзі, кажуць...

— Тар'я, — мякка сказаў Пенцьці, які, як і Тар'я, таксама быў юрыстам, хоць і ня быў прэзідэнтам, — па-моіму, ты іх не зразумела... Яны ў нас грошай прасілі, а ты ім агульныя эканамічныя паствулаты стала тлумачыць. Даруй, але дзеля гэтага ты ня так ужо добра ведаеш эканоміку.

— Што ж ты ім нічога ня даў, калі ўсё правільна зразумеў? — трохі пакрыўдзілася Тар'я, якая прыйшла паглядзець на першамайскую дэмансстрацыю зусім не па эканамічных, а выключна па палітычных меркаваньнях, бо сацыял-дэмакраты ўпершыню за апошнія гады дамовіліся пра шэсьце па сівяточных вуліцах разам з камуністамі. Камуністам, зразумела, гэтага адразу ж падалося мала, і яны запатрабавалі сумеснай прысутнасці на дэмансстрацыі ня толькі іх саміх, але і іх лозунгага. Самая вострая барацьба партыяў, якія пачалі лаяцца, не пасыпэўшы пасябравацца, разгарнулася вакол лозунгу «НЕ — НАТА!», у чым былі своеасаблівия тонкасці, паколькі, з аднаго боку, Фінляндыя ў НАТА не ўступала і ўступаць нібыта не зьбіраецца, але з другога боку...

— У мяне няма з сабой ні наяўных, ні крэдытнай карткі, — адказаў Пенцьці.

— Шкада, — шчыра засмуцілася Тар'я. — А я сабе падумала, што зараз мы ў «Юттутупа» зойдзем. Пагамонім там, народ паслухаем, піва вып'ем... Свята ўсё ж, чаго дома сядзець? Ды й не гаваркі ты сёньня, маўчыш і маўчыш...

Беларусам вунь ніводнага слова не сказаў, а такія слайныя хлопцы — і што яны пра цябе падумаюць? Сугнай нейкі...

— Тар'я, — мякка спыніў яе Пенцыці, — па-першае, сапраўды няма грошай. Выбачай, але так сталася, не ў ахойніка ж цяпер на піва прасіць. Па-другое, дазволь табе нагадаць, што ты здала свой партыйны білет і належыш цяпер усёй Фінляндыі, а не адным сацыял-дэмакратам з камуністамі ў рэстаране «Юттутупа». А, па-трэцяе, калі нават першае можна выправіць, а на другое не звярнуць увагі, дык запэўніваю цябе, што ў «Юттутупа» цяпер яблыку няма дзе ўпасыці, і нам давядзеца там, як беларускім чаплям у тумане, стаяць на адной назе, ды яшчэ пррабівацца пры такой няўстойлівасці да піўной стойкі.

— Так, дарагі, — уздыхнуўшы, была вымушаная пагадзіцца Тар'я. — У гэтym, бадай, праўда на тваім баку. Што ж, ва ўсялякім становішчы ёсьць свае перавагі і недахопы.

Гэтак нетаропка перагаворваючыся і не съпяшаючы ў хадзе, каб не стамляць ахойніка, яны ў канчатковай згодзе павярнулі дадому, і ніхто староныні — ні звыклыя да презідэнтаў, што гуляюць на волі, фіны, ні тым болей Вадзім Альбертавіч з Алегам Мікалаевічам не маглі б здагадацца, што сёньня Тар'і Халанэн удалося пазыбегнуць адразу двух канфліктаў: міжпартыйнага і ўнутрысямейнага. За гэта сапраўды належала б выпіць хоць бы піва, але што паробіш...

— Глядзі! — прызямліўся нарэшце ў палёце з каня і апусціў шаблю Алег Мікалаевіч, і Вадзім Альбертавіч міжволі скалануўся. — Ды ня бойся, презідэнты скончыліся, дзяды-Марозы пачаліся... Бачыш шалёнага Пекку? Яно неверагодна, але гэта адзіны наш сябар ва ўсёй Фінляндыі — і мы яго згубілі і знайшли! Пайшлі лавіць, а то, баюся, зьбяжыць. А ён, скажу табе, апошняя наша надзея. Я, вядома, спадзяваўся на тое, што на пралятарскім съвяце працы мы не застанемся зусім ні пры чым, але на такую ўдачу не разылічваў.

Занятая імі пазіцыя на рагу вуліцы Невысокай Гары і вуліцы Маста на высупу была стратэгічна выгаднай дзеля таго, каб перагарадзіць дарогу Пекку, у якім бы напрамку ён ні рухаўся, і шалёны Пекка занадта позна іх зауважыў, каб пасыпець зьбегчы і згубіцца ў шэрагах дэмантрантаў, якія, згарнуўшы съязгі, адступалі з набярэжнай да рэстарану.

— Друг! Таварыш! Брат! — раскінуў насустроч Пекку першамайскія абдымкі Алег Мікалаевіч. — Дзе цябе чэрці носяць?

— Дзень добры, — сказаў Пекка, — даўно ня бачыліся.

— Даўнавата, — таропка згадзіўся з ім Алег Мікалаевіч. — Можна сказаць з раннянга ранняня, а можна сказаць з познянга пазна... Як бачыш, мы не паехалі!

— Невыказна рады, — сказаў Пекка. — А калі паедзеце?

— Ды разумееш, як табе сказаць... — не дачакаўшыся Пекку ў абдымкі, задуменна пацёр патыліцу вольнымі рукамі Алег Мікалаевіч. — Спазніліся мы на цягнік. Пакуль да гатэлю дабраліся, пакуль рэчы сабралі, тое ды сёе — нашыя і зъехалі.

— Усе да адзінага? — пацікавіўся Пекка.

— Ну, ня ведаю, можа, нехта і застаўся... Толькі ў гатэлю нікога няма. Хтосьці ракавіну ў прыбіральні пабіў, з нас нават гроши за яе ўзяць хацелі, але, — ляпнуў па кішэнях Алег Мікалаевіч, — не змаглі.

— Грошай у мяне няма, — кінуўшы вокам на гасьцініцу, заявіў Пекка.
— Ня буду маніць нахабна, што зусім ня маю грошай, аднак два разы за адно і тое ж фіны ня плацяць.

— А хто кажа пра гроши?.. — нібыта нават пакрыўдаваў Алег Мікалаевіч. — Мы проста рады, што спаткалі цябе... Нечаму ж трэба радавацца, свята як-ніяк. Мы вунь і презідэнта толькі што сустрэлі, таксама парадаваліся.

— Якога презідэнта? — спытаў Пекка абыякава.

— А што іх у вас — два? — расстроена, а таму ня надта ўдала паспрабаваў пажартаваць Алег Мікалаевіч. — Фінляндый празідэнта, якога яшчэ...

— Тар'я Халанэн тут была? — спытаў Пекка ў Вадзіма Альбертавіча, нібыта ведаючы, да каго з гэтым звязвітацца. — І куды пайшла?

— Туды, — махнуў у бок скверыку па вуліцы Невысокай гары Вадзім Альбертавіч.

Тут Пекка прыняў нарэшце ўласцівую яму барцоўскую стойку.

— Даўно?

— Толькі што.

— Тады і мы пойдзем! — чамусыці зъмяніў у адносінах да іх сваю першапачаткова жорсткую пазіцыю шалёны Пекка. — Вам цікава будзе глянуць. Гэта тое месца, дзе ў Хельсінкі варта пабываць, асабліва ў гэткі дзень. А запрашаю я вас туды ня за так, а за атрыманую інфармацыю. Таму што інфармацыя — гэта тое, за кошт чаго жыве сёньня Фінляндый.

Гэта было ўжо адкрытае запрашэнне, і Вадзім Альбертавіч падумаў, што Тар'я Халанэн сёньня хоць у нечым ім ды памагла. І, можа, яшчэ дапаможа.

Шалёны Пекка, вядома ж, ні чарта ім ня быў вінны, а зусім наадварот, яны былі яму вінныя, як зямля калгасу, бо ўчора ён іх несумненна ўратаваў ад немінучай пагібелі. Да таго ж — два разы за дзень, і калі не адразу абодвух, дык ужо Вадзіма Альбертавіча па першым разе — дакладна. Учора а шостай гадзіні вечару, надумаўшы разъвітацца з Хельсінкі, яны выйшлі вось адсюль, з гатэлю «Антон», прайшлі бліжэй да цэнтра гораду і на подступах да Сенатскай плошчы заўважылі прыкметы незвычайна ўзрушеных і страцата ўпрыгожаных людскіхнатоўпаў, якія ўсімі вуліцамі зваліваліся да скверу на Эспланадзе. Значная частка і мужчынаў, і жанчын была ў белых з чорным аколышкам і брылём, падобных да капитанскіх, кепі, і Вадзіму Альбертавічу спачатку здалося, што яны патрапілі хутчэй за ўсё на нейкае прафесійна-марскное свята, але такой колькасці капитанаў і капитаншаў, што сабраліся ў адзін і той жа час у адным і тым же месцы, было зашмат нават для адкрытай усім марскім вятрам Фінляндый. Пазней высьветлілася, што належала гэтыя кепі, якія называюцца па-фінску лаккі, зусім не марскім вайкам, а быльм і цяперашнім студэнтам: яны прыватызавалі свята спатканья вясны, вапнуаатта, а яно выпадкова супала з пярэдаднем першамаю. Зрэшты, для Вадзіма Альбертавіча з Алегам Мікалаевічам ня мела прынцыповага значэння тое, хто тут і што святкуе, а было толькі цікава, як?.. Да-пытлівасць Алега Мікалаевіча нястрымна паклікала яго наперад, а Вадзіма Альбертавіча рашучасць сябра ледзьве не пазбавіла жыцьця.

Адзін з людскіхнатоўпаў уцігнуў, усмактаў іх у сябе і вынес ад Сенатской плошчы да Гандлёвой, адкуль ім адкрылася на Эспланадзе бліскучая ў

падаючым сонцы і ўзълятаючых стужках і шарах крыштальная прастора. Дакладней, прастора была толькі над імі, а побач з імі і ва ўсе бакі ад іх — непраходны чалавечы лес, ці, калі заўгодна, неадольнае людское мора, што хвалямі, якім немагчыма было супрацьстаяць, скочвалася і кацілася да скверу, і там, дзе яно пачынала віраваць, спакусыліва і прызыўна ўзвышалася над усімі аголеная ў бронзе Хавіс Аманда, якую сто гадоў таму кахаў, увекавечыў і, магчыма, памёр праз кахранье да яе скульптар Валгрэн Вільлі. Вадзім Альбертавіч ужо даволі даўно, пасыля разводу з другой сваёй жонкай, праз кахранье да якой ледзь не сканаў, дакладна ведаў, што там, дзе кахранье, там заўсёды побач небясьпека для жыцця, таму паспрабаваў уперціся хвалярэзам і на рухацца далей за ўмоўна вызначаную ім крытычную рысу. Але Алег Мікалаевіч, які на меў падобнага досьведу ў кахраныні і таму ва ўсім быў нецярплівы, падштурхоўваў яго і казаў: «Ну, што ты, дальбог, там жа самае цікавае, дзе і калі мы яшчэ пабачым адразу столькі страсных фінаў...» — і іх паглынуў вір. «Глядзі, глядзі, што яны робяць, яны яе апранаюць, бессаромніцу!» — у захапленыні трос кулакамі над галавой Алег Мікалаевіч, і Вадзім Альбертавіч пасьпеў яшчэ ўбачыць, як з трох высокіх пад'ёмных кранаў маладыя людзі навыперадкі, каму першаму ўдасца, спрабуюць накінуць на галаву Хавіс Аманды гэтую самую белую з чорным аколышкам кепі-лаккі, і тут вір людскі съціснуўся, пашырыўся, съціснуўся, пашырыўся і зноў, і гэтым разам ужо незваротна і канчаткова съціснуўся — і Вадзім Альбертавіч, галава якога ў адрозненьне ад галавы Алега Мікалаевіча была ў гэтым віры значна ніжэй за ватэрліню, увесь сплюшчыўся і выпусыць дух.

«Вадзік, Вадзік, ды што з табой, Госпадзі, ды не памірай ты, як я цябе трупам дамоў адсюль дацягну?..» — пачуўся яму аддалены голас Алега Мікалаевіча, калі замест любімага ўласнага духу адчуў ён у сабе ненавісны пах нашатыру і апрытомненія каля падножжа бясконцай, што ўзыходзіла ў неба разам з белым храмам, які лунаў на ёй, лесьвіцы. «Ну, вось я і памёр, — ціха і супакоена падумаў Вадзім Альбертавіч, — а то ўсё баяўся, як яно будзе... І, Божа мой, як хораша, прыгожа як: белы храм, што лунае ў небе, бясконцая лесьвіца да яго — і мусібыць, я зараз па ёй пайду, ці над ёй палячу... Так, напэўна, палячу, дзіўная лёгкасць ува мне... Толькі адкуль і нашто тут Алег, і з ім яшчэ нейкі шалёны чалавек... і Карл Маркс, ці мы сапраўды не адразу ад іх адыходзім, а толькі на дзеяньты дзень?..»

— Вадзім, ты чуеш мяне? — зусім на ў час і не да месца тармасіў яго Алег Мікалаевіч.

— А ты? — на ўсялякі выпадак вырашыў Вадзім Альбертавіч праверыць, ці чуюць жывыя мёртвых.

— Ды чую, Госпадзі, ачомаўся нарэшце! — прыпаў да ягоных грудзей Алег Мікалаевіч. — Што ж ты не сказаў, што табе кепска, дурань ты гэтакі?..

— Я казаў, але ты на що чуў мяне... А цяпер чуеш?

— Ды чую, чую я цябе, Божа ты мой, і ты нават не ўяўляеш, як я рады, што цябе чую!

— Значыць, трэба памерці, каб пачулі, — сказаў Вадзім Альбертавіч. — Шкада.

— Чаго табе шкада? — не зразумеў Алег Мікалаевіч.

— Столькі кранаў панагналі, каб на адну дзеўку ўзылезыці, а нам хоць бы адзін такі на завод.

— Знайшоў пра што думаць! — пад'ёмным кранам сагнуўся ў паясьніцы і зноўку прыпаў да яго Алег Мікалаевіч. — Ты ж цудам жывы застаўся — і дзякую скажы за тое.

— Дзякую, — сказаў Вадзім Альбертавіч, гледзячы на шырачэзную, з белым храмам у канцы яе, лесьвіцу, і ўжо разумеочы, што яны зноў на Сенатскай плошчы — і палёты адмяняюща.

— Ды ня мне, а Пекку дзякую, — кіўнуў Алег Мікалаевіч на апранутага ў майку з партрэтам Карла Маркса на грудзях чалавека, які Вадзіму Альбертавічу чамусыці адразу здаўся шалёным. — Калі б ня ён, нас бы абодвух, бадай, задушылі. Я там за табою ўніз, а яны на мяне. Пекка цябе, як съяг з акружэння, вынес... Усіх разъмёй і затаптаў, а я ўжо па трупах за вами.

Вадзім Альбертавіч слаба ўсыміхнуўся Пекку:

— Дзякую... Толькі як вам гэта ўдалося? Выбачайце, але вы не выглядаецце Шварцнегерам.

— Ён і Шварцнегера затаптаў бы, ён шалёны нейкі! — затрос перад собой кулакамі Алег Мікалаевіч. — І па-руску размаўляе, як мы з табой. Щасціе, што ён побач з намі апынуўся. Лёс, ёрш тваю вош.

— З вяртаньнем на бурнае съята жыцця?... — сапраўды па-руску з амаль няўлоўным акцэнтам запытальна прывітаў Вадзіма Альбертавіча чалавек з партрэтам Карла Маркса на грудзях. — Паспрабуйце паварушыцца, паглядзім, колькі костак адваліцца.

Вадзім Альбертавіч парухаў плячыма, рукамі, нагамі, уздыхнуў... Нельга было сказаць, што нідзе і нічога не балела, балела ўсё і паўсюль. І калі ён, пераморшчваючи боль, паспрабаваў падняцца і, падхоплены Алегам Мікалаевічам, ледзь ня плюхнуўся на хвасцец, Пекка рашуча пастанавіў:

— Яму ў лазню трэба. Адразу ачомаецца.

— Ды якія тут у вас лазні! — выпрастаў і стараўся вертыкальна пастаўіць зноўку знайдзенага старога сябра Алег Мікалаевіч. — Саўны.

— У мяне на дровах, — сказаў Пекка. — І венікі ёсьць.

— На дровах?! — гэтак зьдзівіўся Алег Мікалаевіч, нібы і ня быў ніколі ў нармальнай лазні з печчу на дровах, хоць меў адну такую ў асабістым карыстальні на лецішчы і яшчэ дзіве ў службовым падпрадкаваныні на заводзе і ў заводскім прафілакторыі. — І венікі ёсьць?

— Бяроза і дуб, — пацвердзіў Пекка. — Праланую папарыцца.

— Не-не, дзякую, нам зранку ад'яджаць, — адчуўшы сябе трохі лепей, пачаў адмаўляцца ад гасцінай прапановы Вадзіму Альбертавіч, але Алег Мікалаевіч так зірнуў на яго, што лепш бы ён усё ж памёр.

— А далёка? — задаў ужо цалкам тэхнічнае пытаньне Алег Мікалаевіч, і Пекка выявіў ня толькі веданьне рускай мовы, а яшчэ і адпаведнае знаёмыства з фальклорам:

— Не далей, чым чайкам за мора какаць.

У вачах Алега Мікалаевіча запаліліся блакітныя агенчыкі, ды й пагляд Пеккі съяціўся ня лёдам...

— Толькі на гадзіну-другую! — паспрабаваў яшчэ хоць неяк апярэдзіць грозныя падзеі, што замігцелі на далаглядзе, Вадзім Альбертавіч.

— А хто і калі на болей дамаўляеца? — пацінуў плячыма Пекка. — Як

адказваў адзін мой любімы прафесар Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС, калі ў яго пыталіся пра час надыху камунізму: там пабачым... Шмат якія з засвоеных у акадэміі сентэнцыяў я пасъля адпрэчыў, але некаторыя захаваў у сабе, як памяць.

— І доўга вы іх засвойвалі? — спытаў Вадзім Альбертавіч.

— Шэсьць гадоў, дзевяць месяцаў і сямнаццаць дзён. Таму прапаную вам перайсьці са мной на ты без намаганьняў. Як з сябрам, таварышам і братам. Іначай пайшлі вы...

— Дамоўлена, таварыш! — пасъпешліва рукапаціснуўся з Пеккам Алег Мікалаевіч, а Вадзім Альбертавіч сваю руку ўскінуў у інтэрнацыянальным жэсьце «No passaran!», з задавальненнем убачыўшы, што яна не адвалілася...

— Даўк, выходзіць, вы сокалы Лукашэнкі? — спытаў Пекка, паказваючы ім лазню, якая была большая за кватэры Алега Мікалаевіча з Вадзімам Альбертавічам, ці, ва ўсялякім разе, большай за адну з іх, а займала хіба чвэртку вялізнага і нейкага насыцярожана пустэльнага Пеккінавага дома. — А чаго сюды прылящелі? Каб вас зьбліі на плошчы прыдущылі?

— Да, як табе сказаць... — азіраючыся ў парыльні памерамі са сьвіран і не ўяўляючы, колькі ж трэба дроў і часу, каб напаліць яе хоць бы да першага поту, безнадзейна кінуў на падлогу бярэмя бярозавых круглякоў Алег Мікалаевіч. — Друг, куды ты нас прывёў? Што ты тут бяз нас звычайна робіш?

— Сапраўды страшнавата... — глянуўшы з дзьвярэй лазні ў панурыя прыцемкі дома, згадзіўся Пекка. — Можам съятло запаліць і ня мыща.

— Ну ўжо ня ўжо, — рашуча нахіліўся шчапаць бяросту і распальваць агромністую, пад уласным ціжарам падазрону скрыўленую печ, Алег Мікалаевіч. — Цяпер мне цікава, колькі мы, не съпяшаючы, выпіць пасъпее, пакуль гэтая домна крывая хоць да тэмпературы чалавечага цела нагрэецца?..

Выпіўку, паколькі крамы з нагоды съяята былі зачыненыя, яны ўзялі па дарозе ў Пеккінавага знаёмага, з якім разылічыўся за ўсё Пекка, не дазволіўшы ім патраціць сотню марак, што засталася ў іх да Піцера, хоць бы на піва. Гэта было зразумела, у Менску яны зрабілі б з ім тое самае і нават болей, але пасъля ўжо, калі распалілі лазню і селі за стол, здалося некалькі незразумелым, навошта ўвогуле ён нейкую выпіўку дабіраў, калі ў бары ягоным яна пайстала ў асартыменце і колькасці, разылічанай на столькі гасціцей, колькі зъмісціца іх магло і ў дому разам з лазніяй, і ў падворку з буданамі, і ў бліжэйшай ваколіцы.

— Гэта ўсё кантрабанда ў розных бутэльках, — патлумачыў Пекка. — Я падумаў, што, можа, вы яе прынцыпова піць ня станеце.

Вадзім Альбертавіч і Алег Мікалаевіч перазірнуліся — і абодва яны адзін па адным заўважылі, што абодва не зразумелі, сур'ёзна гэта сказаў шалёны Пекка, альбо гэтак зъдзекліва, па-финску пажартаваў.

— Каб ты ведаў, трэцяя любімая жонка Вадзіма Альбертавіча трошкі працуе ў турыстычным бюро, а сам Вадзім Альбертавіч — у мінульым хакеіст, але таксама, можна сказаць, трошкі... — пачаў адказваць на пытаньне Пеккі пра тое, чаго яны сюды прылящелі, Алег Мікалаевіч, разыліваючы ў родныя маліноўскія і таксама, мусібыць, кантрабандныя шклянкі некантра-

бандную, съежую, толькі што купленую ў Пеккінавага знаёмага фінскую гарэлку, якая дома была раскошай па съятах.

— Як гэта трошкі? — спытаў Пекка, ківаючы на дзьве трэці напоўненныя шклянкі.

— Ну, разумееш, хоць ён і прабіўся запасным абаронцам у зборную, але адносна невысокі рост трошкі супярэчыў высокім спартыўным дасягненьням — і Вадзім з хакею цалкам перайшоў у цементную прамысловасць, дзе рост ня мае значэння, і дзе ён вырас да пасады галоўнага інжынера завода.

— Гэта дасягненьне, — з павагай сказаў Пекка. — Прапаную выпіць за цементную прамысловасць Беларусі!..

— А што ў Беларусі мацнейшае? — спытаў Пекка, калі ўсе без пярэчанняў выпілі, і галоўны інжынер з галоўным тэхнолагам цементнага завода ад якаснай гарэлкі паморшчыліся, а Пекка не. — Гарэлка, ці цемент?

— Наш цемент мацней за вашую сталь, — успомніў Вадзім Альбертавіч.

— Гэтага ня можа быць, — не пагадзіўся Пекка.

— Чаму?

— Таму што няма ў Фінляндый анікай сталі. Ні цвёрдай, ні мяккай. Паўсюль адна вада, скалы ды лес.

— А жывяще... — пакруціў галавой Вадзім Альбертавіч.

— Дык вось любімая жонка Вадзіма Альбертавіча, — працягваў, закусваючы, Алег Мікалаевіч, — дый тое, прашу заўважыць, толькі трэцяя жонка, а ня першая і не другая, презентавала яму суцяшальны тур у юнацтва — на чэмпіянат съвету па хакеі ў Санкт-Пецярбурзе... І я згадзіўся Вадзіма Альбертавіча ў гэтай ягонай вандроўцы, як Мефістофель Фаўста, суправаджаць.

— Калі Вадзім Альбертавіч быў запасным абаронцам у фінскай зборнай, — разважна сказаў Пекка, — тады ягоныя юначыя дасягненьні ў хакеі ніколькі ня меншыя за ягоныя дарослыя дасягненьні ў цементнай прамысловасці. Альбо вы папросту гарады і краіны пераблыталі, сокалы?

— На жаль, Вадзім Альбертавіч не гуляў за фінскую зборную, а, на шчасце, анічога мы не пераблыталі. Выйшла так, што Хельсінкі ўдала прышпіліўся ў гэтым суцяшальным туры да Санкт-Пецярбургу, толькі съераду. Дзесяць дзён там, а два дні тут. Так бы мовіць, дзеля разымінкі.

— Рэзь-мінаемся, — сказаў Пекка. — Налі-вай!..

— А што гэта мы праста так выпілі? — апамятаўся, праглынуўшы гарэлку, Алег Мікалаевіч.

— Сапраўды, — падтрымаў яго Вадзім Альбертавіч. — У нас так не прынята...

— Прынята, што так не прынята, — пайшоў ім насустроч Пекка. — Я ж помніў, што не прынята, таму з тосту і пачаў, а пасля ўзяў ды забыўся. Дзеля выпраўлення памылкі — налі-вай!.. Прапаную выпіць за перамогу!

— Каго над кім? — спытаў Вадзім Альбертавіч.

— Зборнай Беларусі над зборнай Расіі!

— Нерэальна! — тонам знаўцы заяўві Вадзім Альбертавіч.

— Тады ў заклад? — завёўся Пекка. — На сто марак?

— І я ў долі, — ушчыміўся Алег Мікалаевіч.

— З кім? — спытаў Вадзім Альбертавіч.

— З табой, я хіба дурань, каб прайграваць?

Вадзім Альбертавіч зірнуў на яго і завагаўся.

— Што ж мы абодва супраць сваіх ставім?.. Неяк не патрыятычна... —
І спытаўся ў Пеккі. — Калі б фіны з рускім гулялі, ты б на каго паставіў?

— Фіны ставяць толькі на сваіх, — сказаў Пекка. — Таму мы і фіны.

Узынікла маральная проблема — лепш бы Вадзім Альбертавіч не вагаўся
і нічога ў Пеккі не пытаўся.

— Магу на рускіх паставіць, я ўсё ж у Москве вучыўся, — хітра падагрэў
іх патрыятычныя пачуцьці, выйграючу на гэтым сто марак, Пекка.

— Прынята! — адчайна працягнуў яму руку Вадзім Альбертавіч. — Ставім
на сваіх, дзе наша не прападала!

— Тут і прапала, — нездаволена буркнуў Алег Мікалаевіч. — Сто марак
— гэта сто марак, а патрыятызм — хрэн ведае што...

— За прынятае і прымем, — падняў шклянку Пекка. — І за хрэн ведае
што!..

— І за перамогу! — чокнуўся з ім Вадзім Альбертавіч.

— І за перамогу! — чокнуўся Пекка з Алегам Мікалаевічам.

— Можна было і падзяліць, — вышіраючу гарэлку ў куточках роту, заў-
важыў Алег Мікалаевіч. — А то тостаў на ўсё ня хопіць.

— Грошай бы хапіла, — сказаў нібыта сабе самому Вадзім Альбертавіч.

— А што гэта вы з такім грашым да ў такое падарожжа? — спагадліва
спытаў Пекка. — Усё ж інжынеры...

— Так, але простыя, — уздыхнуў Вадзім Альбертавіч.

— Не, у нас ёсьць гроши, — няўхвальна зірнуў на сябра Алег Мікала-
евіч. — Толькі яны ў Сонечкі... Ну, у сяброўкі і каляжанкі трэцяй любімай
жонкі Вадзіма Альбертавіча, якая ў нашай групе суправаджаючай. Яна
параіла нам да Піцеру пакінуць у сябе толькі дробязь на сувеніры, сказаў-
шы, што Фінляндыйя — ня тая краіна, дзе прапівающца гроши.

— Вып'ем за жанчын, — прапанаваў Пекка, — хоць няпрауда Сонеччи-
на... Фінляндыйя якраз тая краіна, дзе прапівающца гроши...

— Пекка, а ты хто? — спытаў, азіраючу некалькі прасвятлелы дом, Алег
Мікалаевіч. — Мы вось простыя савецкія інжынеры, а ты?

— А я просты фінскі антысаветчык...

— Як гэта? — затрымаўся з кавалкам селядца каля рота Алег Мікалаевіч.

— А Карл Маркс на грудзях?

— Па-першае, Карл Маркс не на грудзях, а на майцы, — удакладніў
Пекка. — А майку заўсёды можна зьняць. Па-другое, Карл Маркс хоць і
мае нейкія адносіны да марксізму, але ня мае ніякіх адносінаў да саветызму.

Простыя, хоць, нібыта, і былыя, але ўсё адно савецкія інжынеры колькі
часу памаўчалі, абдумваючу тое, што сказаў ім просты фінскі антысаветчык.

— Тады на каго ж ты сэм гадоў у Москве вучыўся? — са зразумелым
Алегу Мікалаевічу недаўменьнем спытаў Вадзім Альбертавіч.

— На антысаветчыка і вучыўся, — нібыта не разумеючу таго, чаго яны
не разумеюць, адказаў Пекка. — Таму што ні на каго іншага вывучыцца там
было немагчыма.

— Неяк гэта ўсё складана для нас... — здаўся Вадзім Альбертавіч. — Нам
і ў простую партшколу не паступіць было...

— Вось у тым і ўся справа! І я меў у вас на ўсім гатовым амаль дзъвесце
рублёў стыпендыю, а вы ў сябе — дваццаць! — нібы пачаў нешта тлумачыць
шалёны Пекка — і ня стаў далей нічога высьвятляць. — А, налі-вай!..

— Можа, лазня прысьпела?.. — выказаў меркаванье Вадзім Альбертавіч, які стаў раптам пачувацца хоць і хмельна, але няутульна.

— Якая ўжо цяпер лазня, — павёў рукой над застоллем Алег Мікалаевіч. — Чацьвёртую пляшку давальваем... Ці пятую?..

— Цяплей будзе, — пацепнуў плячыма Вадзім Альбертавіч.

— Цяплей яму будзе!.. Сэрца пасадзіць хочаш?

— І праўда што... — зірнуў на пустыя бутэлькі Пекка і некага, мусіць, працытаваў, калі сам не пісаў вершы:

— «Мужыкі, што п’юць, гуляюць,

Дух і цела аслабляюць...»

— Ну, вось бачыш, нават фіны ведаюць, — да дна разылі невядома якую пляшку Алег Мікалаевіч.

— «...Эх, блядзь, тваю маць,

Будзем яйцы аслабляюць!»

— скончыў цытаваць Пекка.

— А, ну тады ў лазню, — падняўся з-за стала Алег Мікалаевіч. — Пайду зірну, як яна там... Ня піце без мяне, каб на роўных паміраць. Бяз вас мне жыць сэнсу няма...

— Правільна, усё і ўсе разам, — сказаў Пекка. — Разам п’ем, разам гуляем, разам парымся, разам паміраем.

Разам пайшлі глядзець на агульную магілу.

У лазні было холадна, але ня так, каб замерзнуць. «Для фіна нармальна», — сказаў Пекка і пачаў распранацца.

— Можа, гарэлкай цябе нацерці, каб не прастудзіўся? — прапанаваў Алег Мікалаевіч.

— Нацерці, — згадзіўся Пекка. — Але і я вас натру. Усё і ўсе разам.

Алег Мікалаевіч павярнуўся ўжо, каб пайсьці па гарэлку, але зачапіўся позіркам за драўлянае вядро, што вісела на круку каля печы, і хвіліну памысліў.

— Я вядро вазьму драўлянае. Бутэлькі, калі пары падкінем, нагреюцца.

— Вазьмі, — падтрымаў яго Пекка. — Трайм з вядра лацвей націрацца.

Алег Мікалаевіч пайшоў з вядром па гарэлку, а Вадзім Альбертавіч, гледзячы, як усё ня можа і ня можа съягнучы з сябе майку Пекка, і падумаўшы пра тое, як было б тут і зараз хай сабе і барадатаму Карлу Марксу, без імпэту пачаў здымак туфлі.

— Разумееш, — сказаў Пекка з-пад задранай на галаву майкі, — ніяк да канца не адпускае мяне марксізм. Душу вунь адпусьціў, а галаву — не.

Вадзім Альбертавіч съягнучы з яго майку і дагала вызваліў ад марксізму.

— Фух! — выдыхнуў Пекка. — Адразу лягчэй стала. Задушлівае ўвогуле нейкае вучэнье...

Праз мінуту-другую, звесіўшы галовы і скурчыўшыся, як абадраныя пеёні пасьля п’яной бойкі, яны сядзелі на палку і, пакалочваючыся ад дрыжыкаў, парыліся.

— Пары б падкінуць... — запытальна прапанаваў Вадзім Альбертавіч.

— Не зашкодзіла б, але няма з чаго, — адмоўна адказаў Пекка. — Галоўны тэхнолаг вядро зьнёс.

Алег Мікалаевіч вярнуўся, ашчадна несучы вядро паперадзе сябе дзыво-ма рукамі.

— Ані кроплі не расплюхаў! — з самапавагай канстатаўваў ён, ня вешаючы вядро зноўку на крук, а асьцярожна ставячы яго на падлогу каля печы.

— Нібыта і вядро невялічкае, а дваццаць пляшак увабрала! Я думаў, што не ўбярэ... Найбольшае, меркаваў, пятнаццаць...

— Там столькі гарэлкі не было, — засумняваўся Пекка.

— Было і яшчэ засталося. Я знайшоў за барам. Поўную скрыню.

— За барам ты толькі сыпірт мог знайсьці. Я ж вас папярэджваў, што кантрабанда. А ну дай паспрабаваць...

— Паддай, — сказаў, п'яна калеочы, Вадзім.

— Куды? — спытаў Алег.

— У печ! — ужо злуючыся і раздражняючыся, загадаў Пекка. І, як выявілася праз імгненьне, з ягонага боку гэта было няправільна: нельга фінам злаваць на славянаў, бо славяне тады разумеюць іхнія жарты ня так, як трэба, а па-свойму.

— Ёсьць! — выканаў загад Алег і, падняўшы вядро і аступіўшыся на бярозавым кругляку, плюхануў з вядра, як выйшла, на яшчэ ледзьве цёплія зьверху камяні, якія і прашыпець не пасыпелі, як сыпірт сывістануў між імі цераз краткі ў топку — і ўнутры печы гухнула, ударыла ў дзъверцы, але, на щасціце, ня выбіла іх на Алега, а печ падламілася ў супроцьлеглай, самай тонкай сваёй задняй сыценцы, адкуль, як з сопла ракеты, і шугануў агонь. Печ яшчэ хіснулася ўзад-уперад, нібыта намагаючыся самазахавацца, і, пратынаючыся, стала закульвацца назад, раскочваючы палаочыя камяні і з пылам, дымам і іскрамі ўсімі цаглінамі сама на сябе абвалываючыся.

Алег, Вадзім і Пекка гайсанулі ад печы так, быщам і не былі п'янымі дурнямі. Адразу ж, як толькі гухнула, яны гарохам пакаціліся да дзъвярэй, але ўратавала іх ня столькі хуткасць, колькі прастора, у якую пасыпелі яны адкаціца, уратавала тое, што ў вялізным доме Пеккі і лазня была надта ж вялікая. Такая вялікая, што і напалову не пасыпела згарэць, як ужо прымчалі пажарныя. Трэба, праўда, сказаць, што і фінскія пажарнікі — ня п'яныя дурні, і на пажары прыязджаюць яны незвычайна хутка, у чым Алег Мікалаевіч і Вадзім Альбертавіч на ўласным вопыце змаглі пераканацца...

Пакуль пажар, пакуль пажарнікі, пакуль тое ды сёе, пачало сівітаць. Падлічыўшы хуценька страты, высьветлілі, што ў Пеккі, апроч кута дома з лазняй, згарэла майка з Карлам Марксам, а ў Вадзіма Альбертавіча майка без Карла Маркса, затое з порткамі і туфлямі. Добра яшчэ, што трусы ён у лазні з-за холаду не зьняў, у якіх, накінуўшы на плечы паўпаліто, і мітусіўся на пажары. Паўпаліто прапалілася іскрамі, вычарнілася ў сажы і выглядала праз тое лахманамі... У Алега Мікалаевіча з адзежы нічога не згарэла, толькі ён сам трохі апаліўся з броваў і чуба, а так болей нічога. Ну, згарэлі яшчэ два венікі, бярозавы і дубовы, але ў гэткай лазні ўсё адно імі наўрад ці яны змаглі б пакарыстацца.

— Куды ж мне голому ў адным пінжаку? — спытаў Вадзім Альбертавіч, калі рабіць ім у Пеккі зусім ужо ня стала чаго і настала пара съпяшацца на цягнік. Тады толькі Пекка і даў яму свае порткі, красоўкі і бел-чырвона-белую фінскую куртку, а ня тое што Вадзім Альбертавіч у Фінляндыю прыехаў беларускім нацыяналістам — у куртыцы са спалучэннем колераў, забароненым беларускімі ўладамі на мяжы тысячагоддзяў.

— Усё, — сказаў Пекка, — дзякую і бывайце. Болей мне ад вас, мужыкі, анічога ня трэба...

Ад'езд ад гасцініцы на вакзал Сонечка прызначыла а палове шостай, і трэба было б зьявіцца раней, бо і рэчы, і размовы непатрэбныя, і білет калектыўны, адзін на ўсю группу, каб таньней, а яны, у чужой адзежы і з абсмаленымі брывамі, стаялі чорт ведае дзе съпінамі да пажарышча, не бачачы наперадзе, у смутным паўночным съвітанку нічога, што магло б хоць кудысьці ехаць і да чаго-небудзь іх падвесьці. Пекка сказаў: «Ідзіце ўсё наўпрост, там будзе начны аўтобус...», — але ці то яны пайшлі няправільна наўпрост, ці то аўтобус пайшоў правільней за іх, так ці інакш — у абодвух варыянтах нашыя падарожнікі безнадзейна спазняліся. З-за такой мітрэнгі яны ўжо гатовыя былі запанікаць, таму што, калі нават ты спазняешся, але ведаеш, у які бок спазняешся, гэта адно, а калі і не здагадваешся, у які бок спазняешся, гэта зусім іншае, але тут Алег Мікалаевіч, які быў на дзьве галавы вышэйшы за Вадзіма Альбертавіча, заўважыў таксі, што стаяла метраў за трыста ад іх каля аўтобуснага прыпынку. Яны, як учадзелыя, бо такім і былі, кінуліся да машыны навыперадкі, нібыта ў адным і tym ж таксі адзін з іх мог паехаць хутчэй за другога. Таксіст драмаў, яны расштурхалі яго і так закрычалі: «Антон! Антон! Антон!» — што той спрасоньня насымерць перапалахояўся і, нават уцяміўшы, што яны не з рускай мафіі, усё ж яшчэ хвілінаў пяць стаяў, перш чым адчуў сябе здольным на тое, каб завесыці рухавік і ехаць, хоць неяк распазнаючы дарогу. Час сыходзіў — і адносна часу ад'езду раўняўся ўжо нуль з мінусам дзесяць, аднак заставалася, цеплілася яшчэ нейкая надзея, пакуль Вадзім Альбертавіч не зірнуў на лічыльнік таксі. У Менску за тыя сто марак, якія ў іх былі, яны б праехалі горад на любым таксі ва ўсе чатыры бакі, але тут, падавалася, ехалі яны не ў таксі, а ляцелі бізнес-класам... І не даляцелі... Пазней, паколькі не былі Вадзім Альбертавіч з Алегам Мікалаевічам чэмпіёнамі съвету ў марафоне і не засталі ўжо нікога са сваіх ні ў гасцініцы, ні на вакзале, яны доўга спрачаліся і вінавацілі адзін аднаго ў tym, што абодва крыкнулі ў адзін голас таксісту: «Стоп!» — як толькі лічыльнік шчоўкнуў лічбай 90. Ну хоць бы пачакалі, пакуль выскачыць 100... І наогул, чаму яны вылезлі з машыны на паўдэрзе, а не даехалі, плюнуўшы на ўсё, што там далей будзе, да канца, як зрабілі б гэта дома? Што іх за гэта — забілі б, ці што?.. А дзесяць марак рэшты ў таксіста не ўзялі! Таму і ўзрадваліся, убачыўшы на дэманстрацыі Пекку, хоць нармальныя людзі пасыля сёньняшніяй ночы пастараліся б, вядома, вочы яму не мазоліць.

Калі Пекка, як рыбіна ў сетку, патрапіў у іх першамайскія абдымкі, Вадзім Альбертавіч, глянуўшы на яго, падумаў, што фіны альбо наогул ніколі і ні з якой нагоды не пераапранаюцца, альбо, калі пераапранаюцца, дык зноў у тое ж самае. Пекка быў у tym жа, ці ў гэткім жа, як і ўчора, касыцюме, у той жа майцы — і на майцы красаваўся той жа, ці такі ж самы Карл Маркс на грудзях! Гледзячы на апранутага ва ўсё тое ж самае Пекку і жывога-здравага правадыра сусьеветнага пралетарыяту, можна было нават западозрыць, што анічога ўчора і ня сталася, што і лазня цэляя, і Карл Маркс не згарэў!.. Але ж усё было і ўсё да д'ябла спалілася — і пасыля ўсяго гэтага Пекка яшчэ запрашае іх у рэстаран, каб пахмяліць! І што за людзі гэтых фіны?.. Чухонцы нейкія...

— Дзякуй, Пекка, што ты ўчора ўратаваў мяне, — стараючыся неяк і размову на больш высокі чалавечы ўзровень вынесыці, і сапраўды яшчэ раз падзяку выказаць, прамовіў Вадзім Альбертавіч.

— Ня ведаў, што тварыў, — адказаў Пекка.

Ну, і пра што, і як далей размаўляць з такім чалавекам?..

Прайшоўшы па скверыку паўз бронзавую скульптуру (ну, дасталі!), пары голых, у бойцы, дзецюкоў і наблізіўшыся да веранды рэстарану «Юттуту-па», яны ўбачылі двух мужчынаў, не зусім голых і яшчэ ня ў бойцы, але разагрэтых і да бойкі падрыхтаваных. Адзін з іх, спусьціўшы порткі па калені, адбягаў, віхляючы вялым азадкам, ад рэстарану да заліва, ціхай вады якога фінам было мала і яны ўмайстравалі ў ім яшчэ і бурлівы фантан, а другі нібыта зьбіраўся голазадага нягодніка і бессаромніка дагнаць — і лёгка дагнаў бы, калі б ведаў, што з ім пасыля рабіць. Але як толькі ён спыняў пагоню і паварочваў назад да рэстарану, голазады, не падымаючы порткаў, перабіраў усьлед за ім спутанымі нагамі, гразіў кулаком і штосьці крычаў яму ў сыпіну... Пекка пераклаў, што гэта п'яны (чаго можна было і не перакладаць), і што ён гразіць, ну, калі швейцар ня ўпусціць яго ў рэстаран, накласыці на верандзе гэтага камуністычнага гнязда кучу да самага балкона. З безвыходным адчаем на твары швейцар паварочваўся зноў голазадага нібыта даганяць і забіваць — і ўсё паўтаралася спачатку...

— З гэтага балкону, — паказаў Пекка на балкон над верандай рэстарану «Юттуту-па», — выступаў у верасьні семнащцата году...

— Ленін! — дурнавата паспрабаваў угадаць, думаючы, што дакладна ўгадае, Алег Мікалаевіч.

— Сталін. Ня ўсім вядомы вялікі таварыш Сталін, а тады яшчэ ўсяго толькі маленъкі грузін Іосіф Джугашвілі. Але і Ленін сюды заходзіў, хоць з балкона выступаў у іншым месцы. Любілі яны з балконаў выступаць. Раней гэта была ўласнасць партыі, а зараз проста рэстаран. Але і цяпер кампаніі ў ім, асабліва па такіх днях, зьбіраючца ранейшыя, тут вас не пакрыўдзяць. Можаце прысесыці за стол Куусінена, можаце за стол Ульянава-Леніна, але пачнем з майго.

— Пекка, — з просьбаю ў голасе сказаў Вадзім Альбертавіч, — нам сёньня абавязкова трэба паехаць. Хоць бы ўвечары.

— Я вас і зранку не затрымліваў, — нагадаў Пекка. — Тар’я Халанэн тут?

— спытаў ён швейцара, які падымаўся на веранду з такім выглядам, нібы прыняў па голазадым канчатковае рашэнье — і йшоў узяць пісталет.

— Каго за імі ўбачыш? — кіўнуў швейцар на ўпартага голазадага, які зусім спусьціў порткі і чамусыці ўважліва прыглядваўся да Вадзіма Альбертавіча. — Але Тар’і няма. Я забыўся ўжо, калі яна сюды заходзіла.

— Кажы па-руску, Хуга, — паздароўкаўся за руку з ім Пекка. — Гэта новыя мае сябры, яны па-фінску не разумеюць.

— А хто па-фінску разумее? — па-руску спытаў Хуга. — Гэты па-фінску разумее? — паказаў ён цераз плячо на голазадага. — Скажы, ну што мне з ім рабіць? Паліцыі здаць?

— Ды хай сабе пакакае, калі хочацца, — прапанаваў Пекка. — Свята ўсё ж... Але ў заклад магу пайсьці, што ў яго ня выйдзе. Пасікаць, можа, яшчэ і пасікае, а пакакаць — не. Каб прылюдна пакакаць, трэба мець адпаведныя здольнасці. Ты вось здольны прылюдна выступіць з балкона? Ну, скажам,

заклікаць усіх да роўнасьці?.. Каб сікалі ўсе ў аднолькавы час і аднолькавым струменем незалежна ад колькасці выпітага піва?

— Ну, ты і параванаў... — нават разгубіўся Хуга. — Што выступаць, а што сікаць ці какаць!

— А гэта адно і тое ж, — сказаў Пекка. — Фракцыі розныя, а сутнасьць — адная.

Хуга не спадабалася нічога з таго, што сказаў шалёны Пекка, і ён ня стаў ні яго, ні ягоных новых сяброў болей затрымліваць. З голазадым яму хоць і абрыдла, але голазады не ўскладняў... «Зараз здасьць паліцыі», — падумаў Вадзім Альбертавіч і памыліўся.

— Гэй! Ідзі накладвай! — крикнуў голазадаму Хуга. — Во тут! — тыркнуў ён пальцам у самы цэнтр веранды. — Во такую кучу! — ускінуў ён, наколькі змог, рукі, і ўсылед за Пеккам і ягонымі сябрамі падаўся ў рэстаран.

— Пайшлі паназіраем, — падвёў іх Пекка да рэстараннага вакна... Голазады, убачыўшы, што ўсялякая грамадская цікаўнасьць да яго прапала, пастаяў крыху, паперабіраў нагамі, пачухаў жывот, плюнуў услед выпадковай машыне і, падцягваючы порткі, панура пасунуўся далей па вуліцы па сваіх голазадых клопатах.

У абедзівью залах рэстарану «Юттуупа», назуву якога вытанчана можна было б перакласці словам *альтанка*, калі б па-фінску ён проста і без выкрутасаў не называўся *гаварыльній*, ці дакладней нават *балбатоўній*, яблыку яшчэ было месца, дзе ўпасыці, але ўжо гарбузу ўпасыці не было дзе. Увайшоўшы ў рэстаран і ўбачыўшы за піўнымі куфлямі нядайніх, паздаваўшых сваю ідэалагічную зброю, дэмантрантаў, Вадзім Альбертавіч з палёгкай канстатаваў, што логіка разьвіцця падзеяў, якая пануе ва ўсім съвеце, не абмінула і суроўую зямлю Суомі з яе таямнічымі жыхарамі. Цяпер стала абсолютна зразумела, куды і навошта крочылі яны гэтай першамайскай раніцай, і чаму не пасаскоквалі па дарозе з маста. Знайшла сваё тлумачэныне і адносна невысокая масавасць маніфестацыі: калі б дэмантрантаў было больш, дык большасці з іх не заставалася б у перспектыве нічога іншага, як бегаць вакол рэстарану «Юттуупа» са спушчанымі порткамі. Мусіць, усе тут пра тое ведаюць і папярэдне дамаўляюцца адны з аднымі, каму гэтым разам выходзіць змагацца на вуліцы, а каму заставацца ў кватэрах і на хутараах, падтрымліваючы барацьбу за лепшую будучыню ў хатніх умовах.

У першай зале Пекка адразу ж, каб не пачуваліся яны ніякавата, узяў па куфлі піва, але тут ня тое што сесыці, а нават стаць так, каб злаўчыцца і выпіць хоць глыток, не штурхнуўшы суседа, было немагчыма. Пекка жэстам паказаў, каб прабіваліся за ім — і паўз дзіве величныя калоны, што падпіралі скляпеньне першай залы, Вадзім Альбертавіч і Алег Мікалаевіч, узяўшы над галовамі куфлі і ablivaючыся пенай, прабраліся за Пеккам у аздобленую дрэвам другую залу. Сюды народ яшчэ толькі набіваўся, і ў гэтай зале можна было вольна пастаяць, але шалёны Пекка расьпіхаў за сваім столом сваіх партыйных спалечнікаў — і неяк між імі ўсе троє яны ўціснуліся і сели.

— Мае сябры, — пазнаёміў Пекка тых, каго піхаў, з тымі, дзеля каго піхаўся. И пашырыў уяўленыне сваіх старых сяброў пра сваіх сяброў новых:

— Вадзім і Алег з Беларусі.

— А!.. — адразу пацягнуўся да іх з куфлем лысаваты і скуласты чалавек, падобны на фіна гэтаксама, як пустечা на лес. — Я Цімур, узьбек. Мінульым годам Іслама Карымава хацеў забіць, але ня выйшла. Таму зьбег у Фінляндыю. У Фінляндыі, між іншым, ня так хораша, як вам здаецца, але жыць можна. Хоць нуда невыносная...

— Забіваць няма каго? — спытаў Вадзім Альбертавіч.

— Не, чаму, ёсьць каго, я з сабой прывёз... Зараз піва нап'юся, нож на вастру — пайду і заб'ю!

— Не заводзіся, Цімур, — папрасіў Пекка. — Адпачні, на святы ў Фінляндыі не забіваюць.

— Для мяне, як заб'ю каго-небудзь, дык і съвята, — признаўся Цімур. — Так што будзённых дзён у мяне няма.

— Ня варта з ім размаўляць... — сказала адстаронена-прыгожая жанчына ў акулярах, якая задуменна паліла, нібы аддаленая ад усяго, што побач.

— Ну яго... Чаму наогул усе згаджаюцца трываць ягоную прысутнасць?..

Яна сказала гэта ціха і ні да кога не звяратаючыся, таму ў словы яе ніхто і ня ўслушваўся, апрач Цімура.

— Таму што я неутаймаваны і геніяльна страсны! — адказаў Цімур чамусці ня гэтай жанчыне, а прысейшаму і замерламу насупраць яе Алегу Мікалаевічу. — Фіны праз гэта мяне не разумеюць і зьбіраюцца здаць у псіхушку. Уяўляеш: там — у псіхушку, тут — у псіхушку... Я, бач ты, сваю бабу хачу зарэзаць! Дык жа мая баба, хачу рэжу — хачу не. Ня съвет, а псіхбалыніца нейкая! I наўкол адны дактары!

— А вам, вядома ж, свайго хochaцца зарэзаць?.. Ці ўжо зарэзалі? — спытала, задуменна палячы, адстароненая жанчына замерлага Алега Мікалаевіча.

— А-а? — пасьпешна сказаў Алег Мікалаевіч, які не чакаў, што яна ўважыць яго настолькі, што зверненца з пытаньнем. — Не, нашто?..

— А чаму вы так спалохаліся? — усьміхнулася жанчына, здымая очы акуляры, і вочы яе пры ўсьмешцы так блакітна закрасавалі, як першыя кветкі ў вясновай тундры.

— Я палітыкай не займаюся, я па цэменце съпецыяліст, — зусім ачмурэўшы ад яе ўсьмешкі, нібыта зусім ня съмешна адказаў Алег Мікалаевіч, але тут нават Пекка засымяяўся:

— Замуруюць яны яго! Мафія!

— Рэзаць у Грэцыі добра, — прыглядваючыся да Вадзіма Альбертавіча, узяў нож са стала Цімур. — Там за гэта год даюць, а праз тры месяцы выходзіш. I зноў рэж, каго хочаш.

— Чуў звон... — махнуў рукой на яго Пекка. — У Грэцыі не за любое забойства год даюць, а за любоўнае, з-за рэўнасці...

— Усё правільна, — згадзіўся Цімур. — Я, ня любячы, і не забіваю.

I тут за суседнім сталом, застаўленым піўнымі куфлямі так, што між імі і соль бы не прасыпалася, усталі і засыпвалі «Варшавянку». Засыпвалі па-фінску — і толькі цяпер Вадзім Альбертавіч зьдзівіўся, што ўсе да іх сталом звярталіся па-руску, і нават зараз магутны фін у чырвоным швэдара з дальняга канца стала гучна, па-руску спытаўся ў Пеккі:

— Перасыпаем?

— Перасыпаем! — прыстукнуў піўным куфлем Пекка, падняўся з куфлем і засыпваў «Інтэрнацыянал».

Як яны стараліся перамагчы! Стараўся перамагчы Пекка, стараўся перамагчы мужык у чырвоным швэдэры, стараўся, ня ў такт размахваючы наожом, Цімур, стараліся ва ўсе грудзі яшчэ пяць фінаў і дзъве фінкі — і толькі адстаронена-прыгожая жанчына з вачамі вясновай тундры сядзела і ўсьміхалася так, нібы даўно ўжо ўсіх перамагла...

— А вы чаго? — крыкнуў ім уніз Пекка, і Вадзім з Алегам падняліся і таксама сталі старацца, неўпады выкрыкваючы разам з Цімурам нешта азіяцкае, таму што ні па-французску, ні па-финску ня ведалі, па-руску забыліся, а па-беларуску ніколі і ня помнілі. Праз гэта было няёмка, ніякавата, але Пекка падміргваў ім — маўляў, нічога, галоўнае старацца! — і яны стараліся, стараліся, стараліся, і ў рэшце рэшт суседзі ім запляскалі і ўзынялі ў іх гонар куфлі: яны перамаглі!.. Пераможаныя прысунулі свае сталы да сталоў пераможцаў, пачаліся пераходы, перасядкі, куфлі пайшлі кругам — і праз паўгадзіны яны ўжо ўсе разам перамагалі яшчэ некага за нейкімі сталамі, дзе таксама ўсе былі разам, і ўсё зъмяшалася...

— Тост хачу сказаць! — запатрабаваў Вадзім Альбертавіч. — У нас бяз тостаў не прынята — і гэта абы што!.. — Да таго ж яму здалося, што на іх, прадстаўнікоў вялікай краіны — а прадстаўніком адной толькі маленькой Беларусі ўнутрана ён ніяк не згаджаўся сябе лічыць — не звяртаючы належнай увагі: балбочуць ды балбочуць пра сваё, ці нават зусім ні пра што не размаўляюць.

— Скажы! — заахвоціў яго Алег Мікалаевіч, які паўсяоль цяпер ладзіўся побач з Элізабэт, як звалі адстароненую, што ўсё задуменна паліла, прыгожую жанчыну, і глядзеў у яе прахалодна-блакітныя вочы, ужо не хаваючы закаханасці.

— У дому гэтым бываў Ленін, у гэтым дому бываў Сталін... — пачаў Вадзім Альбертавіч і зрабіў невялічкую паўзу, патрабуючы большай павагі да такіх значных, названых ім імёнаў. — А цяпер тут мы — і няхай жыве Першае Мая! — уклініўся ў паўзу ўсё той жа Алег Мікалаевіч, які пры кожным зручным выпадку — і па зразумелых прычынах — спрабаваў вытыркнуцца над усім...

Да гэтай ягонай рэплікі Вадзіму Альбертавічу хацелася сказаць пра тое, што, дзе б і якія ні кіравалі дыктатары, якія б і дзе ні вяліся б войны, дыктатары і войны зайсёды заканчваюцца, а людзі з іх простым жыццём і размовамі за куфлем піва, кветкі і дзеці, вясна і сонца застаюцца. І раптам, глянуўшы ў задымлены гоман рэстараана, у прасьевет паміж гатовым зачаць Алегам Мікалаевічам і гатовым забіць Цімурам, ён неяк нечакана і пранізліва зразумеў, што і дыктатары, і войны ніколі ня скончацца — і ўсё пустое. Усё, апроч, можа быць, адзінага: вось гэтага імклівага імгнення жыцця, якое і ёсьць ўсё адначасова і ў мінульым, і ў будучым. І што, і хто ў гэтым імгненіні?.. П'янка за п'янкай... Цімур... Іслам Карымаў... Дыктатары... Не, ёсьць яшчэ Пекка, ёсьць яшчэ шалёны Пекка, у якога *сваё* імгненне, і які мог бы на іх узяць ды напліваць, а ён ім узяў ды дапамог — ды яшчэ як!

— Тут бываў Ленін, тут бываў Сталін... — зноў пачаў Вадзім Альбертавіч, з цяжкасцю ўяўляючы, як цяпер ён ад Леніна-Сталіна пазбавіцца... — У Леніна было слабое здароўе, таму ён да гэтай пары ляжыць у Маўзалеі. У Сталіна было здароўе лепшае, таму ён наведаў Маўзалей і пайшоў... Таму Ленін памёр, а Сталін — грузін...

«Госпадзі, якую лухту я таўку!..» — прысаромеў ён самога сябе, але ўсім было ўсё адно, апроч, бадай, Цімур і Алега, якія глядзелі на яго з разуменьнем і ўсё большай цікаўнасцю.

— Таму я хачу выпіць за здароўе нашага сябра Пеккі, які за сям гадоў вучобы ў Маскве ніводнага разу ня быў у Маўзалеі! — скончыў Вадзім Альбертавіч, выпіў і сеў.

Тост нечакана спадабаўся і выклікаў нават нейкае ажыўлен’не, якое выявілася ў тым, што фіны паднялі куфлі і выпілі па глытку.

— Я таксама хачу тост сказаць! — не ўтрываў, зразумела, Алег Мікалаевіч. — Ведаецце, якія б і дзе ні кіравалі дыктатары, якія б яны ні змушалі нас весьці паміж сабой войны, дыктатары і войны канчаюцца, а людзі, каханыне, вясна, дзеці... карацей, жыцьцё застаецца і доўжыцца. І вось калі нараджаецца чалавек, з неба зъяляе анёл і цалуе гэтага толькі што народжанага чалавека. Калі ён цалуе яго ў галаву, чалавек вырастает разумным... ну, як Ленін, ці, як Пекка. Калі анёл цалуе чалавека ў плечы, чалавек будзе дужым... ну, як Артсі, — зрабіў рэверанс Алег Мікалаевіч у бок здраявяка ў чырвоным швэдэрам, якога палічыў ня лішнім на ўсялякі выпадак вылучыць сярод астатніх. — Калі ж за гэтым сталом знайдуцца сапраўдныя мужчыны, якіх пацалаў анёл і ў галаву, і ў плечы, і яшчэ туды, куды трэба, я прапаную ім падняцца — і, стоячы, выпіць за жанчынаў!

Гэта быў каронны, фірмовы, так бы мовіць, тост Алега... Дома ён яго ніколі не падводзіў. Якая б ні была за сталом кампанія, нахабныя сантэхнікі ці сарамлівія інтэлектуалы, узьдзеяньне тоста было ўсеахопным і заўсёды прыблізна аднолькавым. У застольлі — у нейкай ягонай частцы імкліва і парывіста, у нейкай частцы нясьмела і няўпэўнена, а ці так ужо яно трэба? — узынікаў вертыкальны рух, пачыналіся хуткія жаноча-мужчынскія пераглядваныні, але ў рэшце рэшт, хай нават пры пашлаватасці тосту, не паказваць жа, што ты на гэта самае ня здольны, — і пайшлі-паехалі падколкі, кпіны, прыжарачкі-жарцікі... Тут жа імкліва і парывіста ўскочыў адзін Цімур, а астатнія, ці то не разабраўшы словаў, ці то не зразумеўшы не да канца аголенага сэнсу іх, тосту як бы і не пачулі. Падняўся ўсьлед за парывістым Цімурам толькі запаволены Артсі, аднак ня болей як з рэверансам у адказ на рэверанс. Так што лепш бы Алег Мікалаевіч ня кідаўся, як цециярук на таку, перамагаць Вадзіма Альбертавіча, які ў сапернікі яму і не набіваўся, адстароненай прыгажосці Элізабэт папросту баўчыся.

— Падарылі індзейцу новы бумеранг. Замарыўся індзеец стары бумеранг выкідаць, — у цішыні прамовіў Вадзім Альбертавіч, але зараз яго зразумелі хіба што разгублены Алег Мікалаевіч ды Пекка, які абыякава прамаўчаў.

— Я вам што сказаць хачу, пакуль пры памяці, — запрасіў іх адыйсьці ўбок Пекка. — Трымайце два талоны на метро і сто марак, якія я вам, мусіць, прайграю, а як пасыля перадам?.. Даедзеце на метро да станцыі «Кампі», там побач плошча з турысцкім аўтобусамі, знайдзеце любы з рускім нумарамі, дамовіцесься з вадзіцелем — і не адзін дык другі без пытаньняў за гэтыя гроши вас да Піцера давязе. Усё.

— Я нікуды не паеду, — сказаў Алег Мікалаевіч. — Я тут застаюся. З Элізабэт.

— Што ж, заставайцесь, — ня стаў пярэчыць Пекка. — Пайду скажу пра

гэта Элізабэт, яна ўзрадуецца. Дом вы ёй, канечне, ня спаліце, бо яна вас у дом ня ўпусьціць, але што-небудзь прыдумаецца. Хлопцы вы вынаходлівыя.

— Чаму гэта яна ў дом нас не ўпусьціць? — непрыязна спытаў Алег Мікалаевіч. — Яшчэ як упусьціць, мы тут ва ўсе дамы хадакі! Вунь колькі візітовак насынулі...

— Ён жартуе, Пекка, — паспрабаваў апраўдаць Вадзім Альбертавіч сьвінскія, мякка кажучы, паводзіны Алега Мікалаевіча, але Пекка ўжо завёўся.

— А ну давайце выйдзем на хвіліну, — голасам, не абяцаючым нічога добра, прапанаваў ён сваім новым сябрам.

— Я нікуды не пайду, — адхіснуўся ад яго Алег Мікалаевіч. — Я тут застаюся. З Элізабет. — Але Вадзім Альбертавіч настойліва ўзяў яго пад руку і вывёў на вуліцу.

На вуліцы Пекка паспакайнеў, памаўчаў, нібы прыкідваючы, трэба яно ўсё яму, ці ня трэба, і ўрэшце махнуў на сумненьні рукой: трэба, ня трэба — якая розыніца, калі хочацца...

— Я вас калі ўчора ўбачыў, ну, узрадаваўся, падмог усё ж Бог на съята з кампаніяй! На мяне гэта іншым разам накочвае — як-ніяк сем гадоў... Я за гэты час стаў для сваіх як бы сапсановым фінам, ну ды гэтага вам не зразумець і гэта вас ня тычыцца. Дык вось да гэтых сямі гадоў я быў адзін Пекка, пад канец гэтых сямі гадоў я стаў другі, зусім іншы Пекка, а цяпер я трэці Пекка. Вырашыў я Карла Маркса не мняць на некага іншага — і не мняю, а ў астатнім зъмяняюся, таму што жыву, думаю, натуральна рэагуючы на тое, што адбываецца наўкол мяне і ўва мне. І не таму, што я хамелеон, чалавек без перакананьняў, а таму якраз, што я перш за ўсё чалавек, а пасыля ўжо, скажам, фін, альбо сябар нейкай партыі. У вас жа што толькі ні адбываецца — путчы, перабудова, страляніна, свобода слова, а вы ні чарта не зъмяняецеся! Нібыта спачатку вы рускія, а пасыля ўжо людзі...

— Мы ня рускія, — трохі пакрыўджана нагадаў, закаханы ў жанчыну з вачамі вясновай тундры, Алег Мікалаевіч Ілын, які і па бацьку, і па маці быў чыста рускім чалавекам, па недаглядзе запісаным у беларусы.

— У гэтым сэнсе вы ўсе рускія! — пераканана адрэзаў Пекка. — І беларусы рускія, і грузіны рускія, і ўзьбекі! Вы там у гэтым былым вашым Савецкім Саюзе, самі нічога ня маючы, самі для сябе вырашылі, што вам усё прыналежыць! А тое, што не прыналежыць — не прыналежыць часова, па недаглядзе! І хутка ўсё вернецца. І Прыбалтыка вернецца, і Сярэдняя Азія, і Каўказ вернецца, ды і Польшча з Фінляндый... А таму: для чаго намагацца, нашто разбірацца, як яны там жывуць, чым яны жывуць — зажывуць панашаму! І па-нашаму загавораць, таму на што іх дзікунскія мовы вывучаць, і па-нашаму засыпяваць, і пад нашу дудку заскачуць! І разумець не жадаецце, што гэтага ня можа быць, бо гэтага ня можа быць ужо ніколі. А вы прыязджаеце сюды, бегаеце тут па дахах з нажамі...

— З якімі яшчэ нажамі? — стараючыся адбіцца ад абвінавачваньня Пеккі, якія ў адносінах да іх падаліся яму несправядлівымі, не зразумеў Вадзім Альбертавіч.

— А вы думаеце Цімур жартаваў пра сябе?.. Ён тут закахаўся ў жанчыну, якую ў страсцях пачаў зьбіваць, а калі яна праз гэта пайшла ад яго, пастанавіў яе зарэзаць. Яго з нажом з даху на даме гэтай жанчыны паліцыя зъняла. Яму турма пагражала — і мой сябар, які яму, як мог,

дапамагаў, з вялікімі высілкамі зьвёў гэтую справу да псіхічнага расстройства. А ў нас гэта зрабіць — гэта ня ў вас. І нават ня ў Грэцыі, бо ў нас і за любоўнае забойства восем гадоў даюць. Дык Цімур цяпер усяму съвету распавядзе, што фіны яго, героя барацьбы з дыктатарскім рэжымам, у псіхушку пасадзіць хацелі.

— Але ж мы ня псіхі, — сказаў Алег Мікалаевіч. — Я не зьбіраюся з нажом па даху бегаць... У мяне ў адносінах да Элізабэт самыя сур'ёзныя намеры.

Вадзім Альбертавіч успомніў пра Святлану, з якой па вяртаньні ў Менск Алег Мікалаевіч зьбіраўся ажаніцца, а Пекка спытаў:

— А што за птах хвастом вышэй за дах?

— Дым... — задуменна сказаў Алег Мікалаевіч. — Гэта я, вядома, разумею...

— Ды нічога вы да гэтай пары так і не зразумелі! Усё ў вас па-ранейшаму, як у дыме — і ў саміх вас амаль нічога не зъмянілася. Хібы што раней вы прыяджалі сюды жабракамі і хадзілі ціха, а цяпер, накраўшы, вырабляецца пад нуварышаў, кідаецца грашыма...

— Выбачай! — яшчэ раз паспрабаваў утаймаваць шалёнага Пекку далікатны Вадзім Альбертавіч. — Што да нас...

— Што да вас, дык дзякую скажыце Сонечцы.

— Ага... — сказаў Алег Мікалаевіч.

— Што ага?.. Вас я, зразумела, пад адзін грабеньчык са зладзюгамі не прычэсваю, але жанчынам сваім вы павінны ногі мыць і ваду потым піць. Я там у вас на вас наглядзеўся... Калі б ня вашыя бабы, дык вы б так і думалі, што жыць-пажываць — гэта гарэлку хлябтаць.

— А ты з намі ўчора што рабіў? — зачапіўся за відавочны пракол шалёнага Пеккі, павучэнні якога пачалі яму абрыдаць, Алег Мікалаевіч. — На скрыпцы граў?

— Таксама праўда, — згадзіўся, адразу падвяўшы, Пекка. — Зрэшты, рабіце, што хочаце... Мужыкі вы нармальныя, гэта я так, у агульнym кантэксьце... Шкада, венікі спалілі, а ўсё астатніе нічога... Весела пагулялі.

— Вадзік! — вывалиўся на іх з дзівярэй рэстарана «Марка Поля», куды адыйшлі яны ад веранды «Балбатоўні», нібыта знаёмы, але неяк здалёк, туманна знаёмы Вадзіму Альбертавічу мужчына. — Ты што тут робіш, Вадзіла? Ты чаму да гэтай пары ня ў турме за згвалтаванье?

Мянушку Вадзіла, дадзеную яму не адно па сугуччы з іменем, але і за тое, што ён часцяком ператрымліваў шайбу, як і дуркаваты жарт пра турму за згвалтаванье, маглі ведаць толькі людзі з ягонага хакейнага жыцьця, якое, здавалася, было даўно, а скончылася быццам бы зусім нядаўна. Вадзім Альбертавіч глядзеў — пазнаваў і не пазнаваў...

— А ты здорава зъмяніўся, — ледзьве не са спагадай сказаў мужык, які сам відавочна маладзіўся. — Я цябе напачатку і за свайго не прыняў — лапарнейкі... Ну, давай абдымемся, чаго стаім, столькі гадоў не бачыліся!

Мужык прыцігнуў да сябе Вадзіма Альбертавіча і, абдымаючы, штурхануў яму вялікімі пальцамі пад абедзівле лапаткі — і па гэтым подлым жэсьце варатара Глеба Бургі па мянушцы Клей абаронца Вадзім Крывахвост па мянушцы Вадзіла яго і ўспомніў, і пазнаў.

— Клей! — ткнуўся Вадзім яму ў плячо. — Клей... А мне казалі, што цябе забілі.

— Спрабавалі... Але ж ты мяне ведаеш: я іх першы прышыў. Давялося праз гэта пасядзець трохі. А ты, Вадзіла, ты як?.. Бачу — жывы! Толькі састарэлы нейкі... Не, ну ты зусім стары! Цэментам цябе запарушыла, ці што?

«Няўжо я такі ж, як ён? — ледзьве не ўпершыню паспрабаў успомніць сябе самога, ня гледзячыся ў люстэрка, саракавасьмігадовы Вадзім Альбертавіч. — Не, ня можа быць...»

— Дык паўста амаль... — сказаў ён Глебу. — Не хлапчук.

— Што з таго? Я ўжо год як на паўсотні праехаў... Пра гэта мне не кажы! Вы там у Беларусі, мусіць, ад радыяцыі загінаецеся. Правільна я ад вас драпануў.

— І куды ты драпануў?

— А ты што — забыўся? Спачатку ў Москву, а пасля ў Піцер. Там і прыжыўся, дзе весялей страляюць.

— Дык зараз ты ў Піцеры? — перапытаў Вадзім Альбертавіч, запрашуючы да размовы Алега Мікалаевіча. — Гэта сябар мой Алег.

— А то я ня помню яго! Здароў быў, Гусь лапчасты!

Глеб сапраўды ўсё помніў: у Алега была ў юнацтве мянушка Гусь. Часовая, прахадная, але была.

— Дык што вы тут робіце, гусі пералётныя? — абняўшы Алега Мікалаевіча і штурхануўшы яму пад лапаткі, спытаў Глеб.

Алег Мікалаевіч павёў занылымі крыламі.

— Вясна... Дамоў зьбіраемся.

— А мой дом спалілі, — сказаў Пекка. — Добры дзень.

— Вітаю, — даволі прахалодна прывітаўся Глеб. — Па-руску гаворыш?.. Гэта добра. А то фіны апошнім часам залупацца началі: не разумеем, не разумеем... Нічога, яшчэ зразумеюць.

— Не зразумеюць, — не згадзіўся Пекка і ня стаў далей знаёміцца, а павярнуўся і пайшоў на веранду «Балбатоўні».

— З чаго гэта ён у вас ганарысты такі? — нядобра паглядзеў яму ў сьпіну Глеб. — Пару піва праставіў? Дык зараз я ўвесь гэты кабак гарэлкай зальлю. Захлынуцца на халаву — ведаю я гэтых жлабоў.

— Ён не ганарысты, а шалёны, — незадаволена сказаў Вадзім Альбертавіч. — І дарма ты да яго чапляешся. Усё ж ты ў яго ў гасьцях, а ня ён у цябе.

— У каго гэта я ў гасьцях?.. У чухонцаў гэтых?.. Нешта ты ня правільна разумееш, Вадзік. Яны ўсё жыцьцё на нашым карміліся — і зараз кормяцца. Шкада, што іх Сталін пад канец вайны не дадушыў.

— І што б было? — спытаў Алег.

— Што значыць, што б было?

— Ну, што б было, каб дадушыў?

— Ды нармальная Чухонія была б! Без усялякіх ганарыстых і шалёных... Вунь наш губернатар з чухонцаў. Дык у-у-у, як карані свае закапаў — не дакапацца! А чаму? А таму што ня дурань, ведае, што робіць. Прыйзнаўся б ён, што чухонец — і зьлой бы ваду.

— Ня ведаю, — сказаў Вадзім Альбертавіч. — Я трэці дзень тут — і мне падабаецца. Усё, як у нас, толькі ў сто разоў лепей.

— Значыць, ты пры бабках, Вадзіла! — зноў надзеў яго на вялікія пальцы Глеб. — А пры бабках паўсюль хораша, у любой чухоні... Як жа мы з табой даўно ня бачыліся, га?.. Жыцьцё мінула, Вадзік, цэлае жыцьцё! И куды яно, маць яго, падзелася?

— Глеб Сяргеевіч, — зявіўся ў дзвіярах, з якіх вываліўся на іх Бурга, брытагаловы мардаварот з мабільным тэлефонам у руках. — Гарык з Чыкага... Кажа, што ўсё зразумеў.

— А як яму не зразумець, Чыкага ня так далёка... — узяў трубку Глеб.
— Ну што, підэр, адумаўся?.. Ну і дзе тая падла?.. Зараз, пачакай, Рабчык запіша, у мяне на гэтыя іх назвы памяці нямашака. — И Глеб вярнуў тэлефон брытагаловому. — На, ён табе адрас скажа, а ты запішы. И пазвані Чэку, што праз паўгадзіны рухаемся.

— Глеб, а ты што тут робіш? — праводзіўши паглядам брытагаловага бандыта, з відавочнай насьцярогай спытаў Вадзім Альбертавіч.

— Бізнесам займаюся, Вадзік, буйным бізнесам! А ты ўжо, відаць, падумаў, што я рэкецір, ці кілер?.. Дык для гэткіх справаў у нас бязмозгіх хапае. Я ў кампаньёнах у Пашы Капыша быў, пакуль яго з гранатамётаў не забамбілі. Ну ды для цябе гэта гук пусты, хоць Паша Капыш, Вадзік, — гэта нафта. Уцяміў?

— Уцяміў... Ты ў нафтавыя каралі выбіўся?

— Не, ну што ты! Караблем быў Паша, з-за чаго і перастаў быць. А я ўжо так, у караблескім цянёчку. Кантракцік тут адзін падпішу — і ў Піцер. Шкада, часу ў нас з табой мала, але паўгадзіны маём. Пайшлі, а то ў мяне там стол прападае!..

У рэстаране «Марка Поля» гудзела гэткая ж піўная таўкатня, як і ў «Балбатоўні», але для Глеба быў накрыты каля вакна асобны, сервіраваны на чатырох, стол, над якім гарой навісаў адзін Рабчык.

— Не зявіліся кампаньёны, — перахапіўши недаўменны позірк Вадзіма Альбертавіча, разьвёў рукамі Глеб. — Самі ж тут дамовіліся, каб народу, відаць, наўкола болей было, а не прыйшлі. Зараз пад'едзем, даведаемся, чаму... А вы сядайце, чаго пасталі?

— Пекку трэба было б запрасіць... — няўпэўнена сказаў Вадзім Альбертавіч.

— Пасыпееца з Пеккам! — кіўнуўши Рабчыку, каб наліваў, паморшчыўся Глеб. — Вам калі ад'яджаць?

— Учора, — сядоючы за стол, уздыхнуў Вадзім Альбертавіч.

— Цягнік прапілі? — угадаў Глеб. — Во гэта па-нашаму! Дык я вас да Піцера дакіну, а далей ужо не праблема... Далей у нас адна краіна, малайчына ваш Лукашэнка! Наш мужык, хакеіст!.. Ну, за хакей, Вадзіла? За юнацтва?.. Ці за што?

— Давай за сустрэчу, Клей. Хто б мог падумаць...

— Жыцьцё падумала, — сказаў, прыгубіўши, Глеб. — Гэта ня вы цягнік прапілі, гэта яно яго прапіло. И правільна зрабіла!.. За жыцьцё!.. А ўсё ж як вы тут — ніяк толку не даб'юся?

— На хакей мы ў Піцер сабраліся... Тур такі турыстычны: два дні тут — і дзесяць у Піцеры.

— Ды ну?.. Тады ў нас навалам часу, мужыкі! И жыць у мяне будзеце.

— Нашто ў цябе?.. У нас гасцініца.

— Якая гасцініца! Вас чорт ведае дзе паселяць, чэмпіянат съвету як-ніяк... А ў мяне палац! Ты жыў калі-небудзь у палацы? Жыў, канечне, толькі ў разьдзявальнях... Ладна, гэта мы пасъля абгаворым, а пакуль пастанаўляем так. Я зараз адскочу па сваіх справах, а вы застаецца гуляць. Калі я праз паўтары-дзвіве гадзіны за вамі не заеду, сустракаемся ў гасцініцы «Антон». Гэта побач. Ведаецце, дзе?..

— Ведаем, — кіўнуў Алег Мікалаевіч. — Жылі... У ёй ды каля яе ўсё ў нас і круціца.

— Там у нас аўтобус свой, бярэм транты — і дахаты! — падняўся Глеб, але Вадзім Альбертавіч спыніў яго:

— Чакай... А разылічвацца нам за ўсё гэта чым?

Глеб рассымляўся.

— Ну, Вадзіла!.. Ты што, падумаў, што я цябе кінуць хачу? Як цябе прастыутка некалі ў Маскве кінула?

Вадзім Альбертавіч зьніякавеў.

— Ды нічога я ня думаю... Грошай няма.

— За ўсё, што на стале, заплачана. І трymай крэдытную картку на ўсялякі выпадак. Можаце хоць увесь гэты кабак купіць і прапіць, а то ім Пекка пару піва праставі... Гонар трэба мець савецкі!

— Які? — спытаў Алег Мікалаевіч, але Глеб, выходзячы ў дз'веры і хаваючыся за квадратнай сыпінай Рабчыка, на пытаньне гэтае яму не адказаў.

За Глеба як бы паспрабаваў адказаць Вадзім Альбертавіч.

— Памятаеш, Алег, у Роберта Раждзественскага: «Па нацыянальнасьці я савецкі!..» Гэта з намі — і назаўсёды.

— За гэта і вып'ем?.. — прапанаваў Алег Мікалаевіч.

— Вып'ем, — пагадзіўся Вадзім Альбертавіч. — А што ў тым кепскага?.. Я з савецкай уладай не змагаўся, мне яна ні жыць, ні гуляць не замінала.

— І мне не замінала, — прыкінуў, што і ў што наліць, Алег Мікалаевіч.

— Усялякае, праўда, здаралася, але ўсялякае здараецца пры любой уладзе. Там засталося ўсё, што ў нас было, Вадзік, як за гэта ня выпіць?.. А, давай гарэлкі — і па келіху!..

Як, з кім і пад якія тосты пілі яны далей, абодва потым згадвалі цымяна. Чамусыці менавіта гэтыя найбагатыя ў іх жыцьці паўтары-дзвіве гадзіны на ўспаміны аказаліся самымі беднымі. Алег Мікалаевіч успомніў, што яны запрасілі Пекку і Элізабэт... Вадзім Альбертавіч успомніў, што яны запрасілі ўсіх і ўсім прапанавалі выпіць за вялікі Савецкі Саюз... За Савецкі Саюз ні за вялікі, ні за малы ніхто, апроч іх, піць ня стаў, і тады Алег Мікалаевіч заскандаліў і заявіў, што фіны за рускіх ня п'юць, бо ліжуць азадак амерыканцам. «Son of bitch», — адстаронена гледзячы на яго вачыма вясновай тундры, сказала Элізабэт, мяркуючы, мусібыць, што Алег Мікалаевіч не зразумее. Аднак Алег Мікалаевіч, маючы прыроджаныя здольнасьці да іншаземных моваў, у тым ліку і да мовы ангельскай, усё, як мае быць, зразумеў і, носячы ў сабе нападпітку натуру ўражлівую і крыўдлівую, адказаў нешта накшталт таго, што гэта якраз Элізабэт і нарадзіла яго на съвет. Тут на дзвіва спакойны і нават нібы тагасьеветны Артсі, здаравяк у чырвоным швэдзары, устаў, перавесіўся цераз стол, уважліва ўгледзеўся ў Алега Мікалаевіча і ўрэзаў яму ў нюхаўку. Вадзім Альбертавіч ускінуўся бараніць сябра, Артсі прыбіў яго да крэсла, падышоў Хуга — і сяброў-таварышаў ледзьве ня выкінулі з амаль купленага

і амаль прапітага імі рэстарану на вуліцу, туды, дзе звычайна бегаюць у фінаў голазадыя... Толькі і гэтым разам умяшаўся і выручыў шалёны Пекка: усіх утаймаваў, уціхамірыў, разагнаў па месцах. На месцах гэтых, трохі пабітага Алена Мікалаевіча і зусім цэленькага Вадзіма Альбертавіча, прыснулых мордамі ў талерках, і знайшоў, вярнуўшыся па іх, Глеб Бурга.

Як яны засталіся ўдваіх, калі і куды падзеліся ўсе астатнія, чаму і за што іх кінулі, гэтага яны ўцімна не змаглі б растлумачыць, ды Глеб пра тое і не пытаўся. Ну, наплісі — і наплісі, дзіва дзіўнае, дзеля гэтага ён тут іх і пакідаў... Абрыўкамі ўспамінаючы, як і чаму ўсё выйшла, Алена Мікалаевіч і Вадзім Альбертавіч цымяна здагадваліся пра нешта не найлепша...

— Добра яшчэ, што кішкі ня выпусцилі, — сказаў Глеб, глянуўшы на распухлы нос Алена Мікалаевіча. — Гэта ў іх праста: фінкай чык — і гатова. У японцаў харакіры, а ў чухонцаў гэтых пуукоттаа... Бандыты. Яны ў вясеннаццатым годзе ўвесь рускі Выбарг выразалі, не прыйсьці па кішках было...

— Дык Выбарг нібыта не зусім рускі, — прыхаваў рукамі жывот Вадзім Альбертавіч.

— А Рабчык дзе?.. — спытаў Алена Мікалаевіч такім голасам, быццам Рабчык быў яму найбліжэйшым сябрам, таму дзіўна, што ў такую цяжкую хвіліну яго не аказалася побач.

— У Чыкага паляцеў, — дапамог ім падняцца з-за стала Глеб. — Нашыя рабчыкі цяпер далёка разыляталіся.

— А нашых сокалаў далёка не пускаюць, — сказаў Вадзім Альбертавіч.

На вуліцы, дзе сырым ветрам шумелі прыщемкі, перагуляльня сябры трохі аддышаліся, і Глеб паціху павёў іх да гасыцінцы.

— Цемра ды вечер, — пацепнуўся Алена Мікалаевіч. — Не даляціць да Чыкага ні рабчык, ні сокал.

— Няёмка... кепска выйшла... — праходзячы каля тых жа, якія ўсё біліся, бронзавых дзяцюкоў, паспрабаваў казаць нешта Вадзім Альбертавіч, але Глеб яго ня слухаў:

— Давай, давай, пайшлі, пайшлі... Дыхаем глыбей, у аўтобусе яшчэ з народам піць паўночы.

Алена Мікалаевіч чамусыці пацікавіўся:

— А аўтобус чый?..

— Глеб Сяргеевіч! Глеб Сяргеевіч! — з п'янім захапленнем замахалі рука-мі і закрычалі з аўтобуса. — Глеб Сяр-ге-е-віч!..

Глеб паблажліва махнуў рукою ў адказ.

— А ты пытаешся, чый?.. У мяне ўсё маё: і аўтобус, і народ. Супрацоўнікаў сваіх на пару дзён адцягнуцца прывёз, каб мацней любілі...

З вінавата-спалоханым тварам, нібы чакаючы наганяю, насустроч ім бачком высунуўся вадзіцель.

— Дваіх ня машака, Глеб Сяргеевіч. — Рабчыка і Чэкі... І ніхто ня ведае, куды падзеліся.

— У эміграцыю кінуліся, сукі, радзіму прадалі... — сплюнуў Глеб. — Ну і хрен з імі!

— Не папярэдзіўши... — разгубіўся вадзіцель. — У мяне ж пагалоўны съпіс...

Глеб падміргнуў Вадзіму Альбертавічу і Алена Мікалаевічу.

— А ты б папярэдзіў, калі б драпануць сабраўся?.. Ды атрад не заўва-

жыць страты байцоў, я ім знайшоў замену... Так што давай сядай за руль і рухаемся, калі ўсе астатнія на месцы.

— Стоп, — раптам сказаў Алег Мікалаевіч, ступіўшы ўжо на падножку аўтобуса. — А дэманстрацыя?..

Ні Глеб, ні нават Вадзім Альбертавіч адразу ня ўцямілі, што гэта ён надумаў, і Глеб стаў падпіхваць Алега Мікалаевіча ў салон.

— Якая табе яшчэ дэманстрацыя?

— А такая! Сёння Першае Мая! Яшчэ ня скончылася... Вадзік, растлумач яму, няхай не піхаецца... Калі ўжо з Элізабэт нічога ня склеілася, дык няхай будзе дэманстрацыя! Я бяз гэтага не паеду, без дэманстрацыі якое да д'ябла съвята?

— Ноч ужо, Алег, — паспрабаваў праціснуцца міма яго ў салон аўтобуса Вадзім Альбертавіч. — Дый стаміўся я, паехалі...

Алег нечакана ўхапіў яго за плечы і пачаў трэсы.

— Стаміўся ты? З чаго гэта ты стаміўся? Гарэлку піць стаміўся? А доўг?.. А сімвалы?.. А нашыя ідэалы?..

Вадзім Альбертавіч павіс на руках Алега Мікалаевіча і, ледзьве ня гримнушыся, садраў іх са сваіх плячэй.

— Ды ў цябе клёпкі з мазгой павысыпаліся! Які доўг? Якія сімвалы? Мы ў Фінляндыі!..

— Ну і што? — зноў, але ўжо спакайней узяў яго за плечы Алег Мікалаевіч. — І добра, што мы ў Фінляндыі. Тут дэмакратыя, свобода шэсцяці дэманстрацыяў. Вось і скарыстаєм тое, што дае свобода.

— Пусыці ты мяне... зранку трэба было свабоду скарыстоўваць... — настойліва прарываўся да мяккага аўтобуснага сядзеньня, уяўляючы, як яно будзе калыхаць і люляць, Вадзім Альбертавіч, але Алег Мікалаевіч яго не адпускаў.

— Зранку кожны дурань можа!.. Бачыў бы ты, Глеб, што тут раніцай было! Нікчэмнасць! Не дэманстрацыя, а пародыя, цырк нейкі... прафсаюзны турпаход! Ганебная параза і адступленыне працоўных масаў перад звязыным выскalam капіталу!

— Суціш ты яго, Клей, — з мальбой паглядзеў на Глеба Вадзім Альбертавіч, але той нешта прыкінуў — і раптам рашуча падтримаў Алега Мікалаевіча.

— А гэта ідэя! Гэта, блін, па-нашаму! Начная першамайская дэманстрацыя на часова захопленай ворагамі тэрыторыі! Дзе яшчэ было такое!?

У Глеба, відаць, ня склалася гэтым разам з бізнесам, ці чым ён тут з Рабчыкам і Чэкам займаўся; яму хацелася скінуць раздражненіне — і ён завёўся злой весялосцю, скочыў у аўтобус і ўключыў мікрофон.

— Любімы правадыр вітае народ! Усё як сълед, п'яных няма?

— Усё нармальна! — адгукнуўся народ. — Дзякую правадыру! Усе п'яныя, съпім...

— Нікому ня спаць! Выходзім на першамайскую дэманстрацыю! У каго ёсьць чырвоныя хусткі, насоўкі, шалікі — прывязаем да парасонаў. Ануч не шкадаваць, фірма кампенсуе. На выхад!..

Жаночы голас захіхікаў візготкай:

— У мяне толькі станік і трусікі чырвоныя! Здымаць?..

— Усё адно ж здымеш, Насыцёна! — засымяўся Глеб. — Дык здымі ад-

нойчы не па бляштву, а па ідэі...

Народ, чалавек трывцаць мужчынаў і жанчын, пераважна маладых, сытых, нагуляных, пачаў насыцярожана і няўпэунена выбірацца з аўтобуса... Выбраўшыся, сталі купкай і дуркавата ўсыміхаліся, мяркуючы, мусібыць, што з дэманстрацыяй Глеб Сяргеевіч дазволіў сабе пажартаваць. Але Глеб і сам не жартаваў — і астатнім не дазволіў.

— Я сказаў: узяць парасону! Я сказаў: цягнуць усё чырвонае! Хто не зразумеў — вярнуцца і ўзяць!.. Рыхтуем съягі з транспарантамі, пераходзім вуліцу і на плошчы строімся ў калону! Усе ўсё ўцямілі?

— Усе! — чамусыці шчоўкнуў абцасамі і казырнуў вадзіцель. — У мяне вымпел у кабіне з сярпом і молатам.

— Прывязвай да маніроўкі, паперадзе панясеш, — задаволена кіўнуў Глеб. — Хоць не, я сам паперадзе панясу... Мы ім, блін, пакажам, як радзіму любіць!

«Яны вар’яты! — у зыдзіўленыні, у знямельным жаху думаў Вадзім Альбертавіч, гледзячы, як наўкол, у ліхаманкавай мітусыні, набіраючы ўсё болей энтузіазму, нармальныя з выгляду людзі рыхтуюць неверагоднае афармленіе рускай начнай першамайскай калоны ў самым цэнтры сталіцы Фінляндыі.

— Яны насампрайдзе псіхічна хворыя, на іх вірус неікі напаў...»

— Наце! — пырснуўшы съемехам, сунула яму вялізны парасон з прывязаным да яго чырвоным станікам Насыцёна, Насыця, спакусылівая маладая кабетка. — Глеб Сяргеевіч сказаў, каб я вам дала! — І яна, давалкай зірнуўшы Вадзіму Альбертавічу ў очы, замахала над галавой трускікамі на парасоне. — А класна, калі за ідэю!..

З доўгіх шалікаў змайстравалі нешта накшталт транспарантаў, кофты, сукенкі з хусыцінкамі пайшлі на съягі — і трох дзясяткі вар’ятаў, перайшоўшы вуліцу і стаўшы па трох ў шэраг, калонай рушылі ўздоўж набярэжнай па плошчы Хаканіем... Вадзім Альбертавіч з самага пачатку не хацеў становіцца ні съпераду, ні ззаду, спрабаваў адасобіцца ад усіх, кідаў парасон з чырвоным станікам Алегу Мікалаевічу — і той нарэшце раззлаваўся.

— Глеб, да д’ябла яго, ён толькі пад нагамі блытаецца! Хай коціцца да манументу, стане там і нас вітае! Як быццам парад прыме...

Разьюшаны Вадзім Альбертавіч замахнуўся на яго парасонам:

— Ды йдзі ты!..

— Ідзі! — злосна і сур’ёзна працадзіў Глеб. — Нас павінен нехта вітаць. А ня пойдзеш — у аўтобус ня возьмем.

Вадзім Альбертавіч глянуў на Глеба, на Алега, на астатніх — і да яго дайшло, што сапраўды ня возьмуць. Уявіў, як яны будуць ехаць у цёплым і ўтульным аўтобусе, піць гарэлку, съпяваць песні, ціскацца... а Насыцёна без трускі!.. Не, гэта ня той выпадак, калі адбіваюцца ад калектыву. Тым болей, што дурнаватая забава з дэманстрацыяй неспасцігальным чынам перарастала ў штосьці сур’ёзнае, ва ўсякім разе яна ня ўсім ужо, як ён заўважыў, здавалася толькі жартам. «А што гэта я сапраўды зафырдыбычыўся?..» — няўцямна падумаў пра самога сябе Вадзім Альбертавіч і кароткімі перабежкамі паспяшаў да манументу, да бронзавых дзецикоў, што ўздымалі зямны шар над бронзавай бабай з бронзовым дзіцём на руках. Вадзім Альбертавіч бег — і над ім калыхаўся доўгі складзены парасон, і двумя пухірамі надзімаўся на ветры чырвоны станік.

Плошча была даволі добра асветленай і зусім бязлюднай, калі не лічыць

паліцэйскага, які, намагаючыся асэнсаваць фантастычнае відовішча, уважліва назіраў за ўсім, што адбывалася, стоячы каля сваёй машины непадалёк ад трамвайнага прыпынку. Як толькі натоўп з анучамі на парасонах пачаў строіцца ў калону, ад якой адараўваўся і пабег да манумента мужык са станікам, паліцэйскі паціснуў плячыма, пачухаў патыліцу і вырашыў пазваніць па тэлефоне. Праз пару хвілінаў пад'ехала яшчэ адна паліцэйская машина і спынілася побач з першай.

— Проблемы, Тойва?..

— Пакуль не... Але як ты мяркуеш, Маці: што яны робяць?

— Рускія?..

— Рускія.

— Калі рускія, значыць, гуляюць.

— Ты ў гэтым упэўнены?

— З рускім ні ў чым нельга быць упэўненым, Тойва... Але што ім яшчэ ўночы рабіць на плошчы?

— Так і я думаю... У нас ёсьць падставы іх затрымаць?

— А чаго думашь?.. Па законе няма падставаў. Хіба што піць пачнунь, тады...

— Наўрад ці... Усе рускія ведаюць, што піць на вуліцы нельга...

— Рускім тое, што нельга, якраз самае тое, Тойва. Пачакаем...

— Пачакаем, Маці, — згадзіўся Тойва і сеў у сваю машину.

Калона дэмантрантаў на чале з Глебам Бургой, які ўздымаў вымпел на маныцроўцы, рухалася па плошчы ўсё болей зладжана, ўсё больш рашуча і строга, нібы ўперадзе акрэслілася і паўстала выразная і дакладная мэта. Стоячы каля манументу, Вадзім Альбертавіч бачыў, як сур'ёзнелі твары і цвярдзелі позіркі, як, раўняючы крок, змыкаліся плячом да пляча шэрагі, і калона з разрозненых і выпадковых людзей пераўтваралася ў маналіт, у адзінае цэлае. Трапяталі хусыцінкі, ветразямі напіналіся нацягнутыя шалікі, хліпалі на ветры кофты і сукенкі, але гэта ўсё меней здавалася съмешным і ўсё болей уяўлялася Вадзіму Альбертавічу ўрачыстым, нават велічным. Нечаканае пераўсасленыне п'янай кампаніі ў народную масу, у калектыву, аб'яднаны адзінным парывам, адзінным імкненнем, Вадзіма Альбертавіча настолькі ўразіла, што ён адчуў, як нарадзілася недзе ў пахаладзелых шлунках і пачало падыміцца вышэй і вышэй, да грудзей і горла, ледзь не вырываючыся з яго крыкам «ура», дрыготкае захапленыне. Ён згадаў гэтае захапленыне, соладка яго пазнаў — і ў яго аж галава закружылася: ня згубленае!.. У вушах загучала музыка, замігцелі ў вачах малюнкі: прахадная завода, расхінутыя гарадскія вуліцы, кветкі і паветраныя шары, плошча, сцягі, tryбuna правадыроў, прывітаныні і здравіцы — і ўзрушанае, бясконцае людскіе мора, у якім кожны шчаслыў быць, адчуваць сябе маленъкай кропляй, не жадаючы і не патрабуючы большага, таму што большага, чым гэтая аб'яднаная, усенародная радасць, нічога не бывае. Вадзім Альбертавіч міжволі ўзыняў парасон з чырвонымі станікамі так высока, як толькі здолеў, і выцягнуўся ў струнку. У падманным, штучна дзённым неонавым святле — скрэзь нач і вецер — калона рухалася наўпрост на яго; Глеб, задаючы рытм, мерна ступаў, амаль чаканіў крок, і ў вачах ягоных бліскала; Алег Мікалаевіч, сапраўдны правафланговы, вышэй за ўсіх уздымаў транспарант, які ён, не падабраўшы сабе такога ж рослага напарніка, нёс на двух парасонах

адзін, упартая супраціўляючыся ветру, нахіляючыся наперад і не адрываючы позірку ад сярпа і молата, што трапяталіся на вымпеле над галавой Глеба; спакусьлівай Насьцёне, якая ўручыла Вадзіму Альбертавічу станкі і начапіла съязгам на парасон свае трусікі, вецер раз-пораз расхінаў плашчык і задзіраў прыпол сукенкі, цела яе бела-блакітна съязлілася ўсімі сваімі ніжнімі акругласцямі, але, адухойленая ідэяй, яна не звяртала на тое, што ідэя голая, анікай увагі; нізкарослы мужычок, што крочыў съследам за ёй, нахіляючыся, як і ўсе, наперад, закідваў твар угору, да транспарантаў і съязгоў, нібы ня бачыў перад сабой такой голай і такой спакусьлівой бабскай задніцы, — і тут захапленьне кальнула Вадзіма Альбертавіча іголкаю ў сэрца, і ён панічна падумаў:

«Але ж раструшчаць яны мяне, затопчуць!.. Ды што там мяне, дзецокуў гэтых бронзавых за мной раструшчаць, шар зямны затопчуць, Госпадзі!..»

Тойва выйшаў са сваёй машыны, падышоў да машыны Мацці і сказаў:

— Я, бадай, каля цябе пастаю, Мацці... І нічога ж ня робяць, праста ідуць, а страшна...

— Так... — задуменна згадзіўся Мацці. — Няма падставаў...

Кроکаў за пяць да манументу Глеб рэзка павярнуў калону ўлева і павёў яе правым флангам міма Вадзіма Альбертавіча. Упартая нахіляючыся наперад і закідваючы ўгору твары, Глеб, Алег, Насьцёна, мужычок за ёй, усе яны ўшлі перад перапалоханым Вадзімам Альбертавічам і ўшлі, крочылі і крочылі, тупалі і тупалі, нібыта было іх ня трох дзесяткі, а трох сотні, трыста тысячаў, трыста мільёнаў... Раскіданыя і згубленыя на неабсяжнай прасторы, яны tym ня меней былі ўсе разам, адзін у адным, уяўлялі сабой страшную, дзікую, незразумелую сілу — і сіла гэтая здавалася неадольнай. «Вітай нас!» — ударыла ад іх ветрам, і Вадзім Альбертавіч узыняў вольную руку і паківаў ім далонюню, і яны, яшчэ вышэй уздымаючы съязгі і транспаранты, учапіліся ў яго запаленымі, з прагай нечага невыносна-невядомага, паглядамі, у захапленыні ўскідваючы, цягнучы да яго руکі. «Ура!» — выдыхнуў Вадзім Альбертавіч, разумеючы і баючыся разумець, што ён нічога ня варты прад гэтай сілай, стыхіяй, перад гэтym людзьмі з закінутымі ўгору тварамі, і яны, як заклінанье, тройчы прадыхалі ў адзіным дыханьні:

«Ура!

Ура!

Ура!..»

Калона яшчэ раз павярнула ўлева і стала аддаляцца... Вочы ў Вадзіма Альбертавіча ад напругі затуманьваліся, яго хістала пад бронзавым манументам, падарункам горада Масквы гораду Хельсінкі, і яму здавалася, што і съязгі, і транспаранты, і людзі разыліваюцца ў съятле, расплываюцца ў цемры, ператвараючыся ў нішто і сыходзячы ў нікуды... «Міраж, — падумаў ён, — міраж гэта ўсё, страсеные паветра... Алкагольныя галюцынацыі, белыя коні...»

Недзе далёка над морам, на самым ускрайку неба бліснула маланка, вецер узмацніў — і праз хвіліну пырснулі першыя кроплі дажджу. Ня скручваючы съязгі і не раскрываючы парасоны, калона прыпынілася каля съятафору, пачакала зялёнага съятла і па ўсіх правілах перайшла вуліцу.

— Мудакі! — пагардліва кінуў вадзіцель, азірнуўшыся на паліцэйскія машыны. — Нашыя б скаваліся, а пасыля як штрафанулі! Па дзвесьце пяцьдзесят марак з рыла, амаль па сорак даляраў, такія бабкі!..

Нехта засьмяяўся.

— Хто б ім заплаціў!..

Вадзім Альбертавіч ніяк ня мог адвязаць ад парасона станік, а Насыцёна гульліва глядзела яму ў вочы.

— Што гэта было, Мацці? — спытаў Тойва, назіраючы, як рускія грузяща ў аўтобус.

— Нічога, — адказаў Мацці. — Няма падставаў.

— Дзіўныя гэтыя рускія... — паківаў галавой Тойва. — Манумент нам падарылі... Цяпер ходзяць каля яго... А ты б хацеў быць рускім?..

На гэтае бесталковае пытаныне Мацці не адказаў, з зайздрасцю думаючы пра тое, як гэтыя рускія ў аўтобусе нап'юцца і будуць спаць, а яму яшчэ куваць да раніцы... Мацці і сам любіў і паспаць, і выпіць...

Аўтобус крануўся, у ім было цёпла і ўтульна. Адразу пачалі піць гарэлку, а пасыля і съпяваш песьні. Вадзім Альбертавіч пакінуў Алега Мікалаевіча, падсеў да гульлівай Насыцёны, лашчыўся з ёй і ўспамінаў прыемнае. Згадвалася съвята, на якім яго ледзь не задушылі, храм і белая лесьвіца, шалёны Пекка, лазня, Элізабэт і ўся рэстаранная кампанія, але ніяк не ўспаміналася штосьці галоўнае, што абавязкова трэба было ўспомніць, толькі вось што, што?..

Насыцёна, прыціскаючыся да яго, пасоўгала на сядзеньні, прыпаднялася і дастала з-за сыпіны фотаапарат.

— Думала, што... — пырснула яна. — Наверх пакладзі...

Успомнілася, бляха-муха, успомнілася! Як гэта ён забыўся?.. Ён цяпер асабіста знаёмы з прэзідэнтам Фінлянды! Проста падышоў і пазнаёміўся, як чалавек з чалавекам! Якая жанчына, якая жанчына!.. И Вадзім Альбертавіч, соладка пацягнуўшыся, шчасліва задрамаў у абдымках Насыцёны і ў сyne ўсьміхайся...

10 траўня 2000 году, у дзень інаўгурацыі прэзідэнта Расійскай Федэрацыі, на чэмпіянаце сьвету па хакеі на лёдзе ў Санкт-Пецярбурзе зборная Беларусі нечакана для ўсіх узяла ды перамагла зборную Расіі. З мінімальным лікам 1:0, але перамагла. Гэта трохі азмрочыла съвята новаму расійскаму прэзідэнту Уладзіміру Уладзіміравічу Пуціну, але ўзрадавала Вадзіма Альбертавіча Гладзікава з Алегам Мікалаевічам Ілыным, якія на заклад выйграблі ў шалёнага Пеккі сто марак. Выйшла ўрэшце, што іх далёкая вандроўка ў хакейнае юнацтва ва ўсім удалася.

Толькі, як вядома, калі адразу падвальвае столькі шчасця, дык съледам чакай непрыемнасцяў. Калі Вадзім Альбертавіч і Алег Мікалаевіч вярнуліся дамоў, іх там ужо чакалі і панура спыталіся, навошта яны на хакейным матчы Беларусь-Расія, які паказвалі па тэлебачаныні, нацыяналістычным белачырвона-белым сцягам размахвалі?.. И дарэмна галоўны інжынер і галоўны тэхнолаг цэментнага заводу спрабавалі растлумачыць, што гэта быў зусім ня сцяг, а куртка, якую ім падарыў фінскі сябар шалёны Пекка. З кіраўнічай работы іх пратурылі, ніякай іншай яны, як ні шукалі, не знайшли. Так што, калі б давялося Пекку доўг вяртаць, дык і не было б чым — і было б няёмка, сорамна, не па сумленыні было б.

Травень 2000 — сакавік 2001,
Вуасары — Расьціла.